

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ROMANISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

DETERMINOVANÁ VLASTNÍ JMÉNA V SOUČASNÉ FRANCOUZŠTINĚ
(KONTRASTIVNÍ KORPUSOVÁ ANALÝZA)

Vedoucí práce: doc. PhDr. Ondřej Pešek, Ph.D.

Autor práce: Barbora Pechová

Studijní obor: Francouzský jazyk pro evropský a mezinárodní obchod

Ročník: 3.

2017

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, dne 9. května 2017

.....
Barbora Pechová

Poděkování

Tímto bych velmi ráda poděkovala panu doc. PhDr. Ondřeji Peškovi, Ph.D. za jeho cenné rady a podněty, za trpělivost a ochotu prokázanou při vedení mé bakalářské práce.

Ráda bych také poděkovala své rodině za velkou podporu během mého studia.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá determinovanými vlastními jmény v současné francouzštině. Práce se skládá z části teoretické a praktické. První část si klade za cíl obecně popsat funkci determinantů a následně představit vlastní jméno, zejména s ohledem na specifika jeho sémantiky. Poté je pozornost zaměřena na vybrané skupiny vlastních jmen a na jejich možnosti determinace.

Praktická část se věnuje analýze jednotlivých druhů determinantů, které předchází vlastní jména, a na vyhledávání jejich možných českých respondentů v korpusu InterCorp.

Abstract

This Bachelor's thesis deals with determined proper nouns in the Present-Day French. It is divided into the theoretical and the experimental part. The aim of the first part is to describe determinants and their function in French. After that, the thesis focuses on proper nouns with regard to their semantic properties and deals with determination of proper nouns, including an explanation of the use of determinants as a part of these nominal groups.

The experimental part consists of analyzing some selected proper nouns and of searching possible Czech equivalents for French determinants in the Czech National Corpus.

Obsah

Úvod	8
Teoretická část	9
1. Determinanty a jejich úloha v současné francouzštině.....	9
1.1. Klasifikace determinantů	10
1.2. Porovnání determinantů se zájmeny a přídavnými jmény	11
1.3. Determinanty a jejich syntaktické vlastnosti	14
1.4. Generické a specifické užití determinantů	16
2. Substantiva v současné francouzštině	18
2.1. Nominální skupina	19
2.2. Syntaktické pozice nominální skupiny	20
2.3. Dělení podstatných jmen.....	20
3. Vlastní jména.....	22
3.1. Dělení vlastních jmen.....	24
3.2. Onomastika	26
4. Sémantika vlastních jmen	28
5. Determinace vlastního jména.....	30
5.1. Vlastní jméno a určitý člen	30
5.1.1 Člen určitý u minimální nominální skupiny	31
5.1.2. Člen určitý u rozšířené nominální skupiny	32
5.2. Vlastní jméno a člen neurčitý.....	33
5.2.1. Člen neurčitý u minimální nominální skupiny.....	33
5.2.2. Člen neurčitý u rozšířené nominální skupiny	35
5.3. Vlastní jméno a člen dělivý.....	36
5.4. Další determinanty u vlastního jména.....	36
5.4.1. Přivlastňovací determinanty.....	36

5.4.2. Ukazovací determinanty	37
5.4.3. Vlastní jméno a ostatní neurčité determinanty.....	37
6. Determinanty u vlastních jmen a jejich ekvivalenty v českém jazyce.....	38
Praktická část.....	40
7. Analýza v korpusu InterCorp	40
7.1. Vlastní jméno a člen určitý	41
7.2. Vlastní jméno a člen neurčitý.....	51
7.3. Vlastní jméno a člen dělivý.....	62
7.4. Vlastní jméno a ukazovací determinant	64
7.5. Vlastní jméno a přivlastňovací determinant.....	68
7.6. Vlastní jméno a ostatní neurčité determinanty.....	74
Závěr	83
Résumé.....	88
Bibliografie	93
Zkratky	94

Úvod

Bakalářská práce se věnuje determinaci vlastních jmen, která považujeme za speciální jazykové prostředky mající povahu substantiva. Největší pozornost je zaměřena na propria, před která se v běžných výpovědích bezpříznakový determinant neklade. V teoretické a praktické části se u těchto vlastních jmen snažíme interpretovat výskyt jednotlivých determinantů jak příznakových, tak bezpříznakových. Dalším cílem práce je najít možné české respondenty pro jednotlivé druhy determinantů.

Práce se dělí typicky na dvě hlavní části – teoretickou a praktickou. První kapitola představuje determinanty, jejich dělení a odlišnost od zájmen a přídavných jmen. V neposlední řadě se zmíníme nejen o syntaktických vlastnostech determinantů, ale i o generickém a specifickém užití.

Ve druhé kapitole se nejprve zaměříme obecně na podstatná jména a jejich dělení. Zmíníme se také o procesu proprializace a apelativizace. Součástí kapitoly je vysvětlení důležitého termínu “nominální skupina”, u které si uvádíme její jednotlivé syntaktické pozice.

Třetí kapitola se zaměřuje již pouze na vlastní jména. Kromě morfologických vlastností se zabýváme i otázkou dělení vlastních jmen. Kapitola je zakončena zmínkou o lingvistické disciplíně onomastice.

Ve čtvrté kapitole se snažíme nastínit problematiku sémantiky vlastních jmen a rozlišujeme jejich referenci s referencí obecného jména. Následně se zmiňujeme i o teoriích, které si kladou otázky, jak vlastní jména referují k osobám či místům v mimojazykové realitě. Kromě sémantiky se stručně zmíníme i o pragmaticce.

Pátá kapitola se soustřeďuje na možnosti determinace vlastního jména podle jednotlivých druhů determinantů. Kapitolu jsme již omezili pouze na skupinu antroponym. Východiskem k napsání této kapitoly se stala především kniha *Grammaire du nom propre* od Marie-Noëlle Gary-Prieur. Převzaté interpretace z této knihy pokládáme za stěžejní pro naši korpusovou analýzu.

Poslední kapitola je věnována češtině a jejím jazykovým prostředkům, které lze použít u vlastního jména místo determinantu.

V praktické části se zaměřujeme na výskyt determinantů u nominálních skupin s křestním jménem, případně i s jinými druhy antroponym, pokud výskyt s křestním jménem u daného determinantu chybí, nebo není dostatečný. Rešerše je zpracována v korpusu InterCorp, ve kterém hledáme možné české respondenty k jednotlivým druhům determinantů.

Teoretická část

1. Determinanty a jejich úloha v současné francouzštině

Determinanty neboli určovatelé doprovázejí podstatná jména (substantiva) a vytvářejí spolu nominální skupiny (*le groupe nominal*, GN).

Mají vždy fixní pozici před podstatným jménem, popřípadě před přívlastkem, předchází-li přívlastek podstatné jméno. Ze sémantického hlediska slouží k aktualizaci podstatného jména ve výpovědi.

une fleur – une belle fleur

Pomocí determinantu může také docházet ke konverzi jiného slovního druhu v substantivum:¹

beau adj. → *le beau* (krásno), *la belle* (kráska)

le boire (pití), *le manger* (jídlo)

Determinanty pomáhají rozlišit podstatná jména, která mají buď pro rod mužský i ženský stejný tvar, anebo z jejich tvaru nevyplývá rozdíl mezi množným a jednotným číslem.

Un mannequin [œman.kɛ̃] – manekýn x *une mannequin* [ynman.kɛ̃] – modelka,
manekýna

Un progrès [œ'pʁɔɡʁɛ] - postup, pokrok x *des progrès* [de'pʁɔɡʁɛ] - postupy, pokroky

Slovo determinace (*la détermination*) vzniklo derivací z francouzského slovesa *déterminer*. V etymologickém slovníku² uvádí, že tohle sloveso (původem z latiny = *determinare* = *fixer d'une limite, placer des bornes*) pochází z 12. století. Ze samotného významu slova vyplývá, že tento slovní druh má za úkol stanovit či vymezit referenční

¹ Příklady převzaty z ŠABRŠULA, J. (1986) – *Vědecká mluvnice francouzštiny*, Praha, Československá akademie věd, s. 83

² ROSAY J. - M., (1985) – *Dictionnaire étymologique*, Belgique, Marabout, Allier, s. 164

hranice u nominální skupiny, a tím blíže upřesnit daný kontext a usnadnit adresátovi porozumění.

1.1. Klasifikace determinantů

Podle nejnovějšího pojetí již uvádíme determinanty jako samostatný slovní druh. Ve starších gramatikách se můžeme však setkat i s rozdělením determinantů na členy a na nesamostatná zájmena,³ nebo na členy a determinovaná adjektiva.⁴

Níže uvedená klasifikace je převzata z knihy *Grammaire méthodique du français*,⁵ která dělí determinanty (podle současného pojetí) do dvou hlavních skupin – na determinanty určité a neurčité.

Určité determinanty:

- určitý člen: *le, la, les*
- ukazovací determinanty: *ce, cet, cette, ces*
- přivlastňovací determinanty: *mon, ton, son, notre, votre, leur, ...*

Neurčité determinanty:

- neurčitý člen: *un, une, des*
- dělivý člen: *du, de la, des*
- determinanty tzv. neurčité: *quelques, plusieurs, chaque, tout, ...*
- číselné determinanty: *trois, douze, cinquante, ...*
- záporné determinanty: *aucun, nul, pas un, ...*
- tázací determinanty: *quel(les)*
- zvolací determinanty: *quel(les)*
- vztažné determinanty: *lequel, laquelle, lequel(le)s*

*Grevisse a Goosse*⁶ definují člen jako „minimální“ determinant a ostatní druhy det. přidávají doplňující údaj (vyjádření množství – číselný determinant, blízkého vztahu – přivlastňovací determinant,...). Členy tedy pokládáme za syntaktické determinanty

³ Např. v díle HENDRICH, J.; RADINA, O.; TLÁSKAL J. (1991) – *Francouzská mluvnice*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství

⁴ Např. v díle ŠABRŠULA, J. (1986) – *Vědecká mluvnice francouzštiny*, Praha, Československá akademie věd

⁵ Dělení determinantů převzato z RIEGEL, M.; PELLAT, J-Ch.; RIOUL, R. (2011) – *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF, s. 279

⁶ GREVISSE, M.; GOOSSE A. (2008) – *Le bon usage*, Paris, Duculot, s. 738

bezpříznakové a extenzivní, zatímco ostatní determinanty jsou příznakové s omezenější extenzitou, jelikož již ve významu mají specifikační rysy.⁷

Pro rozlišení číselného determinantu *un/e* a neurčitého členu *un/e* lze použít slovní spojení **ne...que** nebo **seul** (neurčitý člen přijímá pouze **quelconque**).⁸

*Je ne savais pas quoi faire, j'ai acheté **une** robe (quelconque).*

*Ecoute, je ne suis pas dépensière, j'ai acheté **une** (seule) robe / Je (**n'**)ai acheté (**qu'**)**une** robe.*

1.2. Porovnání determinantů se zájmeny a přídavnými jmény

Zájmeno považujeme za substitut nominální skupiny, který zachovává stejnou referenční platnost. Pro účely porovnání s klasifikací determinantů si uvedeme všechny druhy zájmen.

Zájmena:

- osobní zájmena: *je, me, moi, tu, toi, ...*
- přivlastňovací zájmena: *le mien, le tien, la tienne, le sien, ...*
- ukazovací zájmena: *celui, celle, ce, ceux, celles, ...*
- vztažná zájmena: *qui, que, dont, le quel*
- tázací zájmena: *qui, que, quoi*
- neurčitá zájmena: *tous, nul, aucun, plusieurs, quelqu'un, ...*
- číselná zájmena: *huit, dix, ...*

Níže uvedené věty porovnávají použití některých determinantů a zájmen mající stejný tvar:

• Vztažný determinant x vztažné zájmeno

*On vous donnera le n° de son domicile de la rue de Seine, **lequel** n° j'ai oublié (SAND, Corresp., 30 août 1832).*⁹

⁷ ŠABRŠULA, J. (1986) – *Vědecká mluvnice francouzštiny*, Praha, Československá akademie věd, s. 81–82

⁸ Příklad převzat z RIEGEL, M.; PELLAT, J-Ch.; RIOUL, R. (2011) – *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF, s. 297

⁹ GREVISSE, M.; GOOSSE A. (2008) – *Le bon usage*, Paris, Duculot, s. 800

- Vztažný determinant se používá ve vedlejší větě jako anaforický det. nominální skupiny z věty řídicí (*le n° de son domicile de la rue de Seine*). Pomocí tohoto determinantu se můžeme zaprvé vyhnout opakování stejné nominální skupiny a zadruhé jeho tvar *le + quel* upřesňuje, na jakou část nominální skupiny chceme navázat, a zamezuje tím dvojsmyslnost. S použitím vztažného determinantu se dnes setkáme spíše u psané formy jazyka, a to především u právnických a literárních textů.

*La maison dans laquelle j'ai passé mon enfance a été détruite pendant la guerre.*¹⁰

- Složený tvar vztažného zájmena zastupuje podmět z věty hlavní a shoduje se s ním v rodě i v čísle.

- **Determinant tzv. neurčitý x neurčité zájmeno**

J'ai plusieurs livres à vendre.

- Determinant *plusieurs* doprovází podstatné jméno *les livres* a designuje "neurčité množství". Ve větě má fixní pozici.

J'en veux plusieurs. = des livres.

- Přísluvečné zájmeno *en* je ve funkci anafory a tvoří spolu se zájmenem *plusieurs*, které je ve větě předmětem přímým,¹¹ větnou dvojici a zastupují nominální skupinu *des livres*.

- **Záporný determinant x neurčité zájmeno**

Je ne me souviens d'aucun Pierre.

- Determinant *aucun* má opět fixní pozici před podstatným jménem.

Aucun n'est venu me voir. = mes proches

- Zájmeno *aucun* ve funkci podmětu zastupuje nominální skupinu *mes proches*.

- **Číselný determinant x číselné zájmeno**

Nous avons cinq chiens.

¹⁰ Příklad převzat z GREVISSE, M.; GOOSSE A. (2008) – *Le bon usage*, Paris, Duculot, s. 911

¹¹ RIEGEL, M.; PELLAT, J-Ch.; RIOUL, R. (2011) – *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF, s. 381

- Číselný determinant *cinq* tvoří nominální skupinu spolu s podstatným jménem *chiens*.

*J'ai de nombreux amis. Cinq seulement sont venus me voir.*¹²

- Číselné zájmeno zastává funkci anafory vzhledem k řídicímu členu *de nombreux amis*.¹³

Přídavná jména x determinanty

Ve starších gramatikách se můžeme setkat pro označení determinantů s pojmem *adjectifs determinatifs*¹⁴ (determinativní adjektiva). Tento termín může být zavádějící, protože funkce přídavného jména (adjektiva) a determinativního adjektiva je zcela odlišná. Pro vytvoření nominální skupiny s obecným jménem a s některými vlastními jmény je nezbytné použít ve francouzském jazyce determinant, oproti tomu je přídavné jméno fakultativní součástí nominální skupiny.¹⁵

*Passe-moi la chemise bleue / Passe-moi la chemise / *Passe-moi chemise bleue*

Další rozdíly mezi přídavnými jmény a determinanty:¹⁶

- 1) Determinant má vždy fixní pozici ve větě, zatímco přídavné jméno může stát před i za podstatným jménem;
- 2) Přídavná jména můžeme stupňovat;
- 3) Podstatné jméno je doprovázeno většinou jedním determinantem nebo jeho povolenými kombinacemi. Naopak počet přídavných jmen, která rozvíjí podstatné jméno, může být vyšší (většinou dvě nebo tři);

¹² RIEGEL, M.; PELLAT, J-Ch.; RIOUL, R. (2011) – *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF, s. 380

¹³ RIEGEL, M.; PELLAT, J-Ch.; RIOUL, R. (2011) – *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF, s. 380

¹⁴ V 19. století lingvisté Noël a Chapsal rozlišili mezi kvalifikačními adjektivy (*adjectifs qualificatifs*) a determinativními adjektivy (*adjectifs déterminatifs*) podkategorii číselných, přivlastňovacích, ukazovacích a neurčitých adjektiv. Až v roce 1975 se seskupily členy a ukazovací, přivlastňovací, neurčitá, číselná, tázací, zvolací a vztažná adjektiva pod jednotný název determinanty a dovršení procesu vyčleněním determinantů jako samostatného slovního druhu se uskutečnilo v roce 1997. - RIEGEL, M.; PELLAT, J-Ch.; RIOUL, R. (2011) – *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF, s. 278

¹⁵ Příklady převzaty z RIEGEL, M.; PELLAT, J-Ch.; RIOUL, R. (2011) – *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF, s. 277

¹⁶ Rozdíly mezi determinanty a adjektivy převzaty z GREVISSE, M.; GOOSSE A. (2008) – *Le bon usage*, Paris, Duculot, s. 737-738

- 4) Přídavné jméno můžeme použít ve větě jako podstatné jméno nebo jako příslovce.
(*une blonde, haut placé*)

1.3. Determinanty a jejich syntaktické vlastnosti

Nyní navážeme na výše uvedenou klasifikaci determinantů z *Grammaire méthodique du français* a uvedeme si syntaktické vlastnosti určitých a neurčitých determinantů.

- **Kombinace určitých determinantů**

Určité determinanty se nemohou kombinovat, ale mohou v některých výpovědích fungovat jako vzájemné substituty.

**Ce le garçon, *ce mon garçon ne sont pas français.*¹⁷

- **Neurčité + určité determinanty**

Některé neurčité determinanty můžeme kombinovat s určitými.

Číselné determinanty můžeme najít ve spojení s členem určitým, s přivlastňovacím a ukazovacím determinanem. Nikdy je ale nenajdeme v kombinaci s neurčitým či dělivým členem.

Les deux chats de ma tante sont noirs.

*J'ai déjà lu ces trois livres. Il ne fait rien de ses dix doigts.*¹⁸

Neurčité determinanty *quelques, divers, différents* předchází určitý člen v plurálu, pokud nominální skupinu rozvíjí vztavná věta nebo přídavné jméno.¹⁹

Les quelques personnes qui sont là sont très attentives.

Některé neurčité determinanty můžeme použít i v kombinaci s ukazovacím determinanem.

*Ces quelques mots. Cet autre côté.*²⁰

Určité determinanty se pojí i s determinanty neurčitými typu *autre, tous, même*.

¹⁷ DUBOIR, J.; LAGANE, R. (1973) – *La nouvelle grammaire du français*, Paris, Larousse, s. 63

¹⁸ DUBOIR, J.; LAGANE, R. (1973) – *La nouvelle grammaire du français*, Paris, Larousse, s. 70

¹⁹ DUBOIR, J.; LAGANE, R. (1973) – *La nouvelle grammaire du français*, Paris, Larousse s. 76

²⁰ DUBOIR, J.; LAGANE, R. (1973) – *La nouvelle grammaire du français*, Paris, Larousse, s 63

Tous les livres. / Mes deux autres livres.

*C'était le / ce même individu que j'avais rencontré la veille.*²¹

- **Kombinace neurčitých determinantů**

Determinanty tzv. neurčité nelze kombinovat s determinanty číselnými nebo s neurčitým členem.

**plusieurs trois personnes / *des plusieurs personnes*

Výjimku však tvoří neurčitý determinant *certain* - *un certain Dupont*

Même a *autre* může předcházet člen neurčitý i číselný determinant.

*Pierre habite un autre immeuble.*²²

deux autres maisons / une même maison

Tout v následující větě můžeme nahradit determinantem *chaque* nebo členem určitým, jedná se o jeho substituty. Ne vždy ale můžeme zaměnit *chaque* za *tout*.

*Tout homme est mortel. = Chaque homme est mortel. = L'homme est mortel.*²³

Tázací a zvolací determinant nemůže ani předcházet, ani následovat člen či ukazovací a přivlastňovací determinant.

Quelle Charlotte demandez-vous ? / Quel courage !

Tento determinant však můžeme použít ve spojení s *autre*: *Quel autre livre?*²⁴

²¹ RIEGEL, M.; PELLAT, J-Ch.; RIOUL, R. (2011) – *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF, s. 280

²² příklad převzat z DUBOIR, J.; LAGANE, R. (1973) – *La nouvelle grammaire du français*, Paris, Larousse, s. 76

²³ příklad převzat z DUBOIR, J.; LAGANE, R. (1973) – *La nouvelle grammaire du français*, Paris, Larousse, s. 76

²⁴ DUBOIR, J.; LAGANE, R. (1973) – *La nouvelle grammaire du français*, Paris, Larousse, s. 58

1.4. Generické a specifické užití determinantů

Specifické užití determinantů

O specifickém užití mluvíme v případě, když určitý determinant identifikuje konkrétního jedince či věc a vyčleňuje ho tím ze skupiny.

Passe-moi le livre.

Nominální skupina odkazuje na konkrétní knihu. Adresát ví, o kterou knihu se jedná, a mluvčí se na něj obrací, aby mu ji podal.

U specifického užití můžeme použít i člen neurčitý, v tomto případě se stále jedná o entitu určitou, která ale není blíže charakterizována.

*Un enfant blond jouait dans la cour.*²⁵

Generické užití determinantů

Určitý člen v jednotném a množném čísle označuje v generickém užití všechny členy dané skupiny. Nevymezujeme konkrétního jedince či věc, ale odkazujeme obecně na celou skupinu.

Např.: *Il faut que le livre cesse d'être une marchandise comme une autre.*²⁶

*Les triangles ont trois côté.*²⁷

Vedle generického určitého členu, můžeme použít i generický neurčitý člen v jednotném čísle, ale ne v plurálu, protože se tento tvar členu nemůže vztahovat na celou množinu.

*Une grammaire est un outil de travail. - Autrefois, un enfant ne parlait pas à table.*²⁸

Pro zjištění specifického užití můžeme použít doplňující otázku, na kterou nelze odpovědět v případě užití generického, viz příklad.²⁹

²⁵ Příklad převzat z RIEGEL, M.; PELLAT, J-Ch.; RIOUL, R. (2011) – *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF, s. 293

²⁶ Příklad převzat z RIEGEL, M.; PELLAT, J-Ch.; RIOUL, R. (2011) – *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF, s. 284

²⁷ Příklad z LEEMAN, D. (2004) – *Les déterminants du nom en français*, Paris, PUF, s. 103

²⁸ Příklad z LEEMAN, D. (2004) – *Les déterminants du nom en français*, Paris, PUF, s. 295

²⁹ Leeman, D. (2004) – *Les déterminants du nom en français*, s. 105

- a) Le chien aboie. – Lequel ? – Celui du voisin.
- b) Un enfant pleure. – Qui donc ? – Le petit Martin.
- c) Les chiens aboient. – Quels chiens ? – Ceux de l'usine d'à-côté.

- a) *Le chien est le meilleur ami de l'homme. – Lequel ?
- b) *Un enfant peut mourir de désespoir. – Qui donc ?
- c) *Les chiens sont des mammifères. – Quels chiens ?

Generické použití tak, jak funguje u jmen obecných, nelze aplikovat u jmen vlastních.³⁰

- (1) **Le Pierre est un être stable.*
- (2) **Les Pierre sont des êtres stables.*
- (3) **Le Bonaparte ne recule devant rien.*
- (4) **Un Bonaparte ne recule devant rien.*

Pokud chceme vyjádřit u vlastních jmen, že u nich platí nějaká obecná skutečnost, použitím členu určitého v plurálu či neurčitého členu v singuláru vytváříme soubor jedinců (*collection d'individus*),³¹ o kterých tato skutečnost platí. U vlastních jmen nelze v tomto případě použít člen určitý v singuláru, jak můžeme vidět výše.

Problematika determinantů je velmi rozsáhlá a spleťitá, přesto jsme se snažili v této kapitole uvést nejdůležitější informace a zároveň ukázat jejich nezbytnou úlohu ve francouzském jazyce. Francouzština má převahu znaků tzv. jazyka izolačního,³² proto izoluje své výrazové jednotky a vzájemně je propojuje množstvím mluvnických slov, ke kterým patří například členy. V dalších částech bakalářské práce navážeme na determinanty u vlastních jmen a budeme tyto nominální skupiny analyzovat.

³⁰ Příklady převzaty z GARY - PRIEUR, M. - N. (1994) – *Grammaire du nom propre*, Paris, PUF, s. 97

³¹ Termín z GARY - PRIEUR, M. - N. (1994) – *Grammaire du nom propre*, Paris, PUF, s. 98

³² RADINA, O. (1997) – *Francouzština a čeština- systémové srovnávání dvou jazyků*, Praha, SPNP, s. 10

2. Substantiva v současné francouzštině

Podstatná jména (substantiva) označují osoby, zvířata, rostliny, věci, vlastnosti a děje. Ve francouzštině u nich rozlišujeme rod mužský a ženský.³³ Substantivum v mužském rodě může být doprovázeno členem *le* nebo *un* a v rodě ženském členy *la* nebo *une*. Mimo jiné tvoří hlavní část nominální skupiny.

Substantiva rozdělujeme na obecná jména (apelativa) a vlastní jména (propria).

Obecné jméno je substantivum nesoucí zobecnující a zobecnělý pojmový význam, jehož prostřednictvím se vztahuje k třídě předmětů nebo jevů.³⁴

Vlastní jméno je speciální jazykový prostředek mající charakter substantiva nebo pojmenovacího spojení, jehož funkcí je označovat jedince, jednotlivinu nebo jako individuum chápané množstvím, odlišovat je od ostatních jedinců nebo jednotlivin dané třídy a identifikovat je jako jedinečné objekty.³⁵

S těmito pojmy se pojí i proces apelativizace a proprializace (onymizace).

Apelativizace (deonymizace nebo deproprializace) vyjadřuje proces, kdy se vlastní jméno stane podst. jménem obecným (P→A). – Eugène-René Poubelle (francouzský diplomat) zavedl v Paříži popelnice pro zlepšení hygieny ve městě, automobil *la limousine* vděčí svému jménu bývalému francouzskému regionu Limousin.

Proprializace (onymizace) je proces, který se realizuje pomocí propriálně pojmenovacího aktu. Vzniká nová lexikální jednotka *beze změny slovtvorné struktury fundujícího apelativa*,³⁶ která má všechny znaky a vlastnosti vlastního jména (A→P). Šrámek³⁷ uvádí, že proprializaci je třeba chápat více než jen pouhou funkční

³³ V latině rozlišujeme kromě rodu ženského a mužského i rod střední. Většina substantiv rodu středního přešla v lidové (vulgární) latině do mužského rodu a odtud poté do francouzštiny. Některá tato substantiva přešla do rodu ženského, protože u nich docházelo k záměně středního rodu v plurálu s koncovkou ženského rodu v singuláru. Ve francouzštině jsou proto dvojice typu *grain* (m.) <*granum*, *graine* (f.) <*grana* (*grana* = střední rod v množném čísle). – GREVISSE, M.; GOOSSE A. (2008) – *Le bon usage*, Paris, Duculot, s. 585

³⁴ KARLÍK, P.; NEKULA, M.; PLESKALOVÁ, J. (2002) – *Encyklopedický slovník češtiny*, Praha, NLN, s. 204

³⁵ KARLÍK, P.; NEKULA, M.; PLESKALOVÁ, J. (2002) – *Encyklopedický slovník češtiny*, Praha, NLN, s. 205

³⁶ KARLÍK, P.; NEKULA, M.; PLESKALOVÁ, J. (2002) – *Encyklopedický slovník češtiny*, Praha, NLN, s. 347

³⁷ ŠRÁMEK, R. (1999) – *Úvod do obecné onomastiky*, Brno, Masarykova univerzita, s. 55

transpozici, ale jako specifikaci všech prvků z A užitých k plnění specifických funkcí v P. Proces proprializace probíhal například u příjmení, která dříve sloužila pro obecné označení profesí či vlastností: *Boulangier, Lebègue, Leloup*.³⁸

2.1. Nominální skupina

Za hlavu nominální skupiny (*groupe nominal*, zkratka GN) je považováno podstatné jméno (N), které je ve většině případů minimálně doprovázeno determinanem (Dét.), viz schéma.

Kromě substantiva a determinantu (tzv. minimální nominální skupiny u obecných jmen) mohou být součástí nominální skupiny i tzv. modifikátory substantiva: *přídavné jméno, předložkové syntagma, vedlejší věta vztavná a u abstraktních podstatných jmen i vedlejší věta předmětná nebo infinitif*.³⁹

Minimální nominální skupina u obecného jména: *une coïncidence, les porte-bonheur, plusieurs histoires*.

Rozšířená nominální skupina u obecného jména (GN étendu⁴⁰): *une jolie coïncidence, les porte-bonheur à fabriquer, les déclarations que j'ai lues dans la presse, l'idée que Paul démissionne / de démissionner*.⁴¹

U vlastního jména, které je bez determinantu, se nejedná o nominální skupinu v pravém slova smyslu, protože tento typ vlastního jména nepotřebuje být doprovázen determinanem. Ve výpovědi má funkci samoaktualizace. (*Lyon, Charlotte, Prague*)

Minimální nominální skupina u vlastního jména s členem: *la Deneuve, ton Alfred, la Provence*.

Rozšířená nominální skupina u vlastního jména s členem: *le Paris des Etats-Unis, la Bettina d'il y a treize ans*.⁴²

³⁸ GREVISSE, M.; GOOSSE A. (2008) – *Le bon usage*, Paris, Duculot, s. 583

³⁹ RIEGEL, M.; PELLAT, J-Ch.; RIOUL, R. (2011) – *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF, s. 270

⁴⁰ Fr. termín převzat z RIEGEL, M.; PELLAT, J-Ch.; RIOUL, R. (2011) – *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF, s. 271

⁴¹ RIEGEL, M.; PELLAT, J-Ch.; RIOUL, R. (2011) – *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF, s. 271

⁴² Příklady převzaty z GARY - PRIEUR, M. - N. (1994) – *Grammaire du nom propre*, Paris, PUF, s. 105, 113

2.2. Syntaktické pozice nominální skupiny

Nominální skupina se může objevit v různých syntaktických pozicích a nyní si uvedeme některé z nich.⁴³

- a) Podmět (sujet): *Les chiens aboient.*
- b) Přísluvečné určení: (*complément circonstanciel* – fakultativní součást bez fixní pozice ve větě): *Cet été, tous les soirs, place Gutenberg, les touristes pourront assister à un spectacle de musique et de danses folkloriques;*
- c) Součást slovesného syntagmatu:
 - Předmět přímý (*complément direct*): *Jean connaît mon Manech.*
 - Subjektový doplněk (*attribut du sujet*): *Pierre était mon voisin.*
 - Objektový doplněk (*attribut de l'objet*): *On l'appelait l'«idole des jeunes».*
- d) Součást předložkového syntagmatu:
 - Předmět nepřímý (*complément indirect*): *J'écris à mes parents.*
 - Přísluvečné určení (*complément circonstanciel*): *Dans tous les cas de figure, il faut renoncer à ce projet.*
 - Neshodný přívlastek (*complément du nom*): *l'impôt sur les grandes fortunes rapporte moins que prévu.*
 - Přívlastek (*complément de l'adjectif*): *La fille est digne de la mère.*
- e) Přístavek (apposition): *Le pilote, (un) vétéran de la deuxième guerre mondiale, a été légèrement blessé.*

2.3. Dělení podstatných jmen

Podstatná jména se tradičně rozdělují do následujících opozičních dvojic.⁴⁴

Podle obsahu:

- vlastní jména x obecná jména
(*Londres, La France, Louis x une église, un pays*)
- konkrétní podstatná jména x abstraktní podstatná jména
(*un arbre, une rue x la pauvreté, la convivialité*)

⁴³ Syntaktické pozice nominální skupiny spolu s příklady převzaty z RIEGEL, M.; PELLAT, J-Ch.; RIOUL, R. (2011) – *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF, s. 269-270

⁴⁴ Struktura dělení převzata z WILMET, M. (1998) – *Grammaire critique du français*, Paris, Hachette, s. 55

Podle formy:

- jednoduchá podstatná jména (*noms simple*) x podstatná jména složená (*noms composés*)
(*le chien, les fleurs x la mademoiselle, les nouveaux-mariés*)
- podstatná jména mužského rodu x podstatná jména rodu ženského
(*un aide, un mousse, un port x une aide, une mousse, une porte*)
- podstatná jména v jednotném čísle x podstatná jména v množném čísle
(*le chien, la fleur x les chiens, les fleurs*)

Podle skutečnosti, kterou podst. jména odráží:

- podstatná jména „*humains*“ (označují lidské bytosti) x podstatná jména „*non humains*“ (zahrnují všechna podstatná jména kromě lidských bytostí)
(*Charlotte- la confiseuse x le chien, la chaise*)
- životná podstatná jména x neživotná podstatná jména
(*Pierre, un hamster x une pierre, une table*)
- jednotliviny (*les noms individuels*) – označují jednotlivou osobu či věc x hromadná podstatná jména – označují skupinu stejného druhu
(*un vendeur, un cheval x un troupeau, un groupe*)
- Počítatelná podstatná jména x nepočítatelná podstatná jména
(*les portes, deux livres x la neige, la musique, du thé*)

Každému podstatnému jménu může příslušet jedna vlastnost z výše uvedených dvojic: *la patience* = obecné, nepočítatelné, neživotné, abstraktní, tvarem jednoduché podstatné jméno, rodu ženského a čísla jednotného, které patří do kategorie obecných jmen neoznačující lidské bytosti.

Françoise (la femme de mon frère) = vlastní, počítatelné, životné, konkrétní, tvarem jednoduché podstatné jméno, rodu ženského a čísla jednotného, které patří do kategorie jmen označující lidskou bytost a zároveň vyjadřující jednotlivinu.

Po obecném úvodu se budeme věnovat výhradně vlastním jménům a otázce jejich determinace.

3. Vlastní jména

Vlastní jména zauímají mezi podstatnými jmény zvláštní postavení. Na rozdíl od obecných jmen nedesignují skrze obecné. Rovněž netvoří sémantické vztahy, pokud jde o synonyma, antonyma nebo hyponyma. Vlastní jména se odlišují od obecných i v pravopise, jelikož je píšeme s velkým počátečním písmenem.

Vlastní jména nepotřebují teoreticky syntaktický aktualizátor. (*Louis, Sophie, Rennes, Madrid*) Na druhou stranu se setkáváme s kategorií vlastních jmen, jejichž použití si výskyt determinantu vyžaduje. Jedná se například o jména osob, u kterých se člen stal jejich součástí, a proto se nestahuje ani s předložkami *à* a *de*. V těchto případech ztrácí člen svoji typickou funkci aktualizátoru.

*Le Clézio, Le Nôtre, La Fontaine- Les livres de Le Clézio / * du Clézio- Un jardin de Le Nôtre / * du Nôtre*⁴⁵

Člen se v důsledku formalizace klade i před některá zeměpisná jména, jako jsou kontinenty, země, teritoria, některé názvy ostrovů a měst, oceány, moře a řeky.⁴⁶

l'Europe, le Canada, le Japon, la Bretagne, les Alpes, la Corse, La Rochelle...

U vlastních jmen rozlišujeme stejně jako u jmen obecných rod mužský i ženský. Rod u křestního jména se shoduje s pohlavím osoby. (*Paul est content – Virginie est contente.*) U každého vlastního jména však nelze určit rod s jistotou, proto je vhodné vždy neznámé vlastní jméno konzultovat se slovníkem.

Číslo u vlastních jmen

Vlastní jména osob lze rozdělit do dvou skupin, z nichž první shromažďuje vlastní jména s plurálovou koncovkou a druhá skupina představuje vlastní jména, která sice vyjadřují pluralitu, ale plurálovou koncovku nepřibírají. V tomhle případě je to právě determinant, který poukazuje na pluralitu vlastního jména.

1) Vlastní jména osob s plurálovou koncovkou:

a) Dynastie a historické rodiny: *les Condés, les Capets.*

⁴⁵ Příklady převzaty z RIEGEL, M.; PELLAT, J-Ch.; RIOUL, R. (2011) – *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF, s. 315

⁴⁶ Výčet převzat z ŠABRŠULA, J. (1986) – *Vědecká mluvnice francouzštiny*, Praha, Československá akademie věd, s. 88

- b) Vlastní jména v metaforickém užití: *Combien de Mozarts naissent chaque jour en des îles sauvages!* (J. Rostand),⁴⁷ *Les Molières sont rares.*
- c) U označení děl: *Ce musée contient des Rembrandts.*⁴⁸
- d) Vlastní jména označující národy: *les Italians, les Espagnols*

2) Vlastní jména osob bez plurálové koncovky:

- a) Jména osob a rodin běžných příjmení zůstávají v množném čísle beze změny: *les Lebrun, les Chamard*
(k pravopisné nedůslednosti dochází např. u dynastie *les Bonaparte, les Habsbourg*)⁴⁹
- b) Jména označující osoby se stejným příjmením nebo křestními jmény: *Je connaît trois Colbert. Dans ma classe, il y a quatre Pierre et deux Charlotte.*
- c) Vlastní jméno označující dílo: *J'ai acheté deux Larousse.*⁵⁰

Vlastní jména zeměpisná:⁵¹

- a) Zeměpisná vlastní jména používaná tradičně v množném čísle, přibírají plurálovou koncovku. (*les Frandres, les Indes, atd.*)
- b) Pokud není použití množného čísla u jména vnímáno jako tradiční, použití plurálové koncovky je nejisté: *Il y a deux France x Il y a deux Frances.*
- c) Jména měst a vesnic se většinou nemění: *Il y avait deux Avignon, celle des prêtres et celle des commerçants.*

Nyní se budeme zabývat otázkou, co vše do skupiny vlastních jmen patří. Pokud definice vlastního jména tvrdí, že vlastní jména identifikují jedinečné objekty, jak je to poté s podstatnými jmény *le soleil, la lune, la nature x les Anglais, une Peugeot...*? Na tyto otázky navážeme v dalších dvou kapitolách, ve kterých si uvedeme rozdílné dělení vlastních jmen, a zaměříme se na jejich referenci.

⁴⁷ CHEVALIER J. C., BENVENISTE B. C., ARRIVÉ M., PEYTARD J., (1997) – *Grammaire du français contemporain*, Larousse, s. 175

⁴⁸ ŠABRŠULA, J. (1986) – *Vědecká mluvnice francouzštiny*, Praha, Československá akademie věd s. 51

⁴⁹ HENDRICH, J.; RADINA, O.; TLÁSKAL J. (1991) – *Francouzská mluvnice*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství, s. 155

⁵⁰ ŠABRŠULA, J. (1986) – *Vědecká mluvnice francouzštiny*, Praha, Československá akademie věd, s. 51

⁵¹ GREVISSE, M.; GOOSSE A. (2008) – *Le bon usage*, Paris, Duculot, s. 684

3.1. Dělení vlastních jmen

Nyní si porovnáme dvě dělení vlastních jmen, které jsme převzali z gramatiky *Le bon usage*⁵² a *Grammaire du sens et de l'expression*⁵³.

Le bon usage

Zeměpisná vlastní jména

- města
- vesnice
- ulice
- památky
- kraje
- země
- ostrovy
- hory
- vodní tok
- moře
- hvězdy
- vesmírná tělesa

Vlastní jména osobní

- příjmení
- křestní jména
- pseudonymy
- přezdívky

Grammaire du sens et de l'expression

Druhy vlastních jmen

- osoby
→ křestní jména
→ příjmení
- jména zvířat
- země
- provincie
→ regiony
→ departementy
- kraje
- řeky
- pohoří
- města
- kontinenty
- oficiální instituce
- svátky
- lodě, letadla, automobily

Grevisse a Goosse v *Le bon usage*⁵⁴ rozdělují vlastní jména do dvou hlavních tříd: **1) jména míst** (*les noms de lieux*) a **2) jména osob** (*les noms de personnes*). Každá třída má své dané podtřídy (města, hory, příjmení, atd.), které autoři *Le bon usage* považují za vlastní jména pravá. Ve svém dělení se dále zmiňují o vesmírných tělesech, ale z této kategorie vyřazují *le soleil, la lune* a *la terre*.

⁵² GREVISSE, M.; GOOSSE A. (2008) – *Le bon usage*, Paris, Duculot, s. 583

⁵³ CHARAUDEAU, P. (1992) – *Grammaire du sens et de l'expression*, Hachette éducation, s. 13

⁵⁴ GREVISSE, M.; GOOSSE A. (2008) – *Le bon usage*, Paris, Duculot, s. 583

V neposlední řadě rovněž uvádí mezi antroponymy i jména nadpřirozených bytostí a náboženských a mytologických postav.

Např: *Dieu* (Bůh) je vlastní jméno u monoteistického náboženství a jméno obecné *dieu* (bůh) u náboženství polyteistického. Tohle pravidlo je totožné i v českém pravopisu.

Vlastní jméno můžeme přisoudit i zvířeti či neživým věcem: *Bucéphale* (Bukefalos-kůň Alexandra Velikého), *Durendal*- Rolandův meč, *le Nautilus* (ponorka z románů od Jula Verna).

Mimo základní dělení uvádí Grevisse a Goosse⁵⁵ slova, která se vyskytují i jako jména obecná, přesto se mohou v určitých situacích stát vlastními jmény. Je to především příklad názvů děl (*le Code civil*- občanský zákoník, *L'éducation sentimentale*- Citová výchova) a časopisů (*La nouvelle revue française*- Nové francouzské revue)

Následující skupina jmen není považována za pravá vlastní jména, protože odkazují k pravému vlastnímu jménu: např: *Mérovingien* (Merovejec), slovo je odvozeno od jména franckého krále *Mérovée* (Merovech); *Parisien*= Pařížan (obyvatel Paříže).

Obvykle mají tvar i v množném čísle a uvádí se jako přidružená jména k jménům vlastním. Jako další příklady můžeme uvést obyvatele států, regionů a měst (*les Africains, les Genevois, ...*), příslušníky náboženských vyznání a mnišských řádů, kteří se píšou většinou s malým písmenem (*les jésuites, les franciscains, ...*).

Ve druhé klasifikaci z *Grammaire du sens et de l'expression* si můžeme všimnout, že autor uvádí navíc názvy svátků, lodí, letadel, automobilů a institucí, naopak se nezmiňuje o vlastních jménech národů.

U jmen národů nastává otázka, zda je řadit mezi vlastní jména. *Le bon usage* uvádí, že jména národů patří mezi vlastní jména nepravá, což můžeme považovat za mezistupeň mezi jménem vlastním a obecným, naopak J. Šabršula⁵⁶ považuje ve své Vědecké mluvnici francouzštiny tento typ jmen za propria. Stejný problém je i u názvů automobilů, lodí či letadel, které se také vztahují na celou třídu referentů.

⁵⁵ GREVISSE, M.; GOOSSE A. (2008) – *Le bon usage*, Paris, Duculot, s. 583

⁵⁶ ŠABRŠULA, J. (1986) – *Vědecká mluvnice francouzštiny*, Praha, Československá akademie věd, s. 89

Pro zajímavost se ještě zmiňujeme o další klasifikaci od *Jeana Molina*.⁵⁷ Ten mezi vlastní jména řadí i oslovení: *Papa, Maman*, jména dnů v týdnu či částí dne: *midi, lundi* a matematické symboly: *pi*.

Z těchto příkladů vyplývá, že nelze přesně stanovit ostré hranice mezi jménem obecným a jménem vlastním. V jednotlivých publikacích se proto budeme setkávat s odlišným dělením a názory, které se v otázce, co považovat za *propria* a co již za *apelativa*, rozcházejí. Vzhledem k této skutečnosti může docházet u vlastních a obecných jmen již ke zmiňovaným přechodům (k *apelativizaci* a *proprializaci*).

Na závěr této kapitoly si představíme dnes již samostatnou subdisciplínu lingvistiky – *onomastiku*, jejímž předmětem zkoumání jsou vlastní jména.

3.2. Onomastika

Onomastiku lze definovat jako nauku o tvoření, vzniku, rozšíření a fungování vlastních jmen ve společenské komunikaci.

Dělení onomastiky:

- Toponyma⁵⁸(zeměpisná vlastní jména):
 - pozemské objekty ležící v krajině
 - mimozemské objekty: kosmonyma = jména nebeských těles a útvarů na nich

Dělení Toponym podle druhu pojmenovávaného objektu:

1) choronyma- vlastní jména větších přírodních nebo správních celků z hlediska horizontálního členění: a) přírodní choronyma: *l'Europe*; b) administrativní choronyma: *la France, la République tchèque*.

2) oikonyma- vlastní jména místní a sídlištní = jména obydlených objektů: *Lille, Gordes*

3) anoikonyma- vlastní jména nesídlištní= jména neobydlených objektů: *la Loire, les Alpes*

⁵⁷ MOLINO, J. (1982) – *Le Nom Propre (Le nom propre dans la langue)*, Revue trimestrielle, 16e année, n° 66, Larousse, s. 6

⁵⁸ KARLÍK, P.; NEKULA, M.; PLESKALOVÁ, J. (2002) – *Encyklopedický slovník češtiny*, Praha, NLN, s. 491

4) kosmonyma (astronyma)- vlastní jména objektů nacházejících se mimo Zemi:
Saturne, Pluton

• Antroponyma⁵⁹(vlastní jména osobní):

a) antroponyma jednotlivých lidí:

- rodná/křestní jména: *Louis, Sophie*
- hypokoristika- zdrobnělina vlastního jména: *Jeannot, Pierrot*
- příjmení: *Dupont*
- přezdívky: *Jaco*
- fiktonyma (pseudonymy): *Toyen*

b) skupinová antroponyma:⁶⁰

- obyvatelská jména: *Parisien, Pragois*
- etnonyma: vlastní jména kmenů a národů
 - autetnonymum- etnonymum, které si dal národ nebo kmen sám-
Deutsche
 - aletnonymum- etnonymum národa či kmene, které dostal např.
od sousedních zemí- *les Allemands*
- rodinná a rodová jména: *les Bonaparte, les Bourbons, les Přemyslides*

c) nepravá antroponyma:

- vlastní jména mytologických, pohádkových a alegorických postav (*Les Moires, Achille, Blanche-Neige, La Belle au bois dormant, Marianne*)
- např. theonyma- vlastní jména bohů a bohyň - *Diane*

Rudolf Šrámek⁶¹ uvádí, že kvůli nelingvistickým metodám byla onomastika vnímána (v některých zemích stále ještě je) jako pomocná věda historická (u nás a v Německu v 19. a počátkem 20. století), topografická (Švýcarsko, Holandsko), sociologická (USA), demografická (Rakousko), ba i estetická (Francie).

⁵⁹ KARLÍK, P.; NEKULA, M.; PLESKALOVÁ, J. (2002) – *Encyklopedický slovník češtiny*, Praha, NLN, s. 42-43

⁶⁰ Tato onomastická definice není v č. jazykovědě jednotně přijímána, protože někteří lingvisté nepovažují pojmenování hromadných objektů za propria.

⁶¹ ŠRÁMEK, R., (1999) – *Úvod do obecné onomastiky*, Brno, Masarykova univerzita, s. 50

4. Sémantika vlastních jmen

Na rozdíl od obecných jmen, která designují skrze obecné, nemůžeme u vlastních jmen mluvit o generickém významu. K označovaným objektům se vztahují na základě společensko-kulturních konvencí, zatímco obecná jména se vztahují k označovaným objektům na základě zobecněných významových rysů. Abychom mohli označit objekt jako psa, musí odpovídat souboru společných rysů a vlastností pro všechny psy. Pojmenovat konkrétního psa ale můžeme dle naší fantazie. Ostatní si musí následně dané zvolené jméno osvojit.

V onomastice není dosud přijímána obecná definice či popis funkcí vlastního jména. V druhé kapitole jsme si uvedli alespoň jednu z možných definic a nyní na ni navážeme. Jako hlavní funkci vlastního jména musíme uvést nominalizační, identifikační, individualizační funkci, která slouží k vydělení jednotlivého objektu v rámci celku.

Identifikační funkci nejlépe vyhovují vlastní jména zcela vzdálená od obecných jmen, tj. taková, která synchronně nesouvisejí s žádným apelativem a označují – alespoň v rámci určité třídy – pouze jeden denotát⁶² (např. les Ardennes- region, le Rhône– řeka).

Tento požadavek však nelze u většiny vlastních jmen splnit, a to hlavně u antroponym. Počet jmen je neadekvátní vůči počtu lidí a nová jména nevznikají dostatečně často. Identifikaci v tomto případě zajišťuje hlavně kontext a situace. Vyčlenit jednotlivce ze skupiny také lze pomocí kombinace několika vlastních jmen. (např. *Jean-Jacque Rousseau*)

Vlastní jména se referenčně spojují v zásadě s jediným objektem. Musíme však odlišovat vlastní jména a jména designující jedinečné předměty. Jedná se o jména typu *le soleil, l'enfer, la lune*, která mají sice jediný referent, ale mezi vlastní jména je neřadíme. Jak však uvádí *J. Šabršula ve své Vědecké mluvnici*,⁶³ jedinečné entity nepotřebují vlastní jména, protože je není potřeba rozlišovat od ostatních entit téhož druhu.

⁶² <https://www.czechency.org/slovník/ONYMICK%C3%81%20FUNKCE>

⁶³ ŠABRŠULA, J. (1986) – *Vědecká mluvnice francouzštiny*, Praha, Československá akademie věd, s. 89

Vlastní jména, která se blíží k deskripcím, spojujeme s pojmem konotace.⁶⁴ Typickými příklady jsou vlastní jména *Don Quichotte* nebo *Harpagon*, která se mohou dokonce apelizovat a deskripce se stát. (*un don quichotte, un harpagon*).

Referencí vlastního jména se zabývá i filozofie jazyka a logika. S. Kripke (1940), J. Mill (1806–1873), B. Russell (1872-1870) a G. Frege (1848-1925) patří mezi nejznámější filozofy a logiky, kteří přispěli svými teoriemi k výkladu sémantiky vlastních jmen.

*Podle Milla jsou vlastní jména slova, která se vztahují přímo k předmětům mimojazykové reality, aniž o nich něco vypovídají, tj. vlastní jména jsou ryze denotativní.*⁶⁵ Neposkytují o vlastním jménu žádnou informaci. Platí to i o jménech, která původně význam měla, ale při proprializaci svůj smysl či konotaci pozbyla.

S. Kripke přichází s pojmem rigidní designátor (*désignateur rigide*), tzn., že vlastní jména jsou pevné znaky a odkazují pokaždé ke stejné entitě. Nemohou tak dle okolnosti změnit referent, na který jsou podle S. Kripkeho napojena pomocí „křtu“. (*Pojmenujeme ji Sophie*). Ostatní si pak jméno osvojují od těch, kteří u křtu byli nebo od těch, kdo si již jméno osvojili od účastníků křtu.⁶⁶

Sémantika vlastních jmen nás také přivádí k pragmatice, která si klade otázku, jak mluvčí řečové komunikace vlastní jména skutečně používají. Podle *Jeana Molina* rozlišujeme 4 základní typy použití:⁶⁷

1) Přiřazení vlastního jména k jedinci:

- použitím vlastního jména prozrazujeme účastníkovi řečové komunikace jméno jedince: « *je vous présente Albert Dupont.* »

2) Referenční použití: « *Jacque est venu.* ». Jedná se o běžné použití vlastního jména, účastníci řečové komunikace znají referent.

⁶⁴ Konotace jsou založeny na pocitech a představách, které lexém vyvolává v mysli mluvčího nebo posluchače. – definice převzata z <https://www.czechency.org/slovník/KONOTACE>

⁶⁵ <https://www.czechency.org/slovník/VLASTN%C3%8D%20JM%C3%89NO>

⁶⁶ <https://www.czechency.org/slovník/ONYMICK%C3%81%20FUNKCE>

⁶⁷ MOLINO, J. (1982) – *Le Nom Propre (Le nom propre dans la langue)*, Revue trimestrielle, 16e année, n° 66, Larousse, s. 17

- 3) „Křest“: « *Je te baptise Pierre* », « *Je t'appelle Pierre* ». Pokud chceme pojmenovat předmět novým jménem, volíme vlastní jméno podle toho, jaké funkce má plnit. Zvolené jméno se pak zpětně začleňuje do společenské komunikace, je uznáno jako vlastní jméno.⁶⁸
- 4) Oslovení: « *Pierre, viens ici !* »

Oslovení a „křest“ je jazykový akt, který je určen pouze pro jména osobní. Zeměpisná jména jsou z tohoto typu použití vyloučena.

V následující kapitole si představíme možné kombinace vlastního jména s determinanty, které budeme následně ověřovat v korpusu InterCorp.

5. Determinace vlastního jména

Nyní si představíme možné determinace vlastního jména a zaměříme se již výhradně na skupinu antroponym. Následující podkapitoly si rozdělíme podle jednotlivých druhů determinantů a uvedeme si důvody, proč je vlastní jméno daným determinantem doprovázeno. Náš klíčový zdroj pro vypracování této kapitoly představuje dílo *Grammaire du nom propre* od Marie Noëlle Gary-Prieur.

5.1. Vlastní jméno a určitý člen

Nejprve si uvedeme člen určitý a rozdělíme si použití určitého členu na dvě části:

- 1) jednoduchá nominální skupina
- 2) rozšířená nominální skupina

⁶⁸ <https://www.czechency.org/slovník/ONYMICK%C3%81%20FUNKCE>

5.1.1 Člen určitý u minimální nominální skupiny

Podle gramatiky *Le bon usage*,⁶⁹ na kterou odkazuje i *Marie-Noëlle Gary Prieur* je vlastní jméno doprovázeno členem určitým hlavně v těchto případech:

- pro vyjádření pohrdání či opovrhování

- **Le** Luther lui donne de l'ennui.
- **La** Dubarry
- Ces merveilleuses diversement scandaleuses comme **La** Tallien.

- v lidovém jazyce a v nářečí (především u křestních jmen)

- **La** Léontine⁷⁰ s'éloigna dans l'ombre vers les Halles.
- **La** Louise trempait la soupe.
- Vous vous rappelez, **Le** Gaëtan comme il montait à cheval.

- zanechání italské gramatické tradice u jmen italských spisovatelů a it. umělců

- před italským příjmením: **Le** Tasse, **L'**Arioste
- před mužským křestním jménem: **Le** Gide, **Le** Titien
- před přezdívkami: **Le** Pérugin, **Le** Tintoret, **Le** Gréco
- před jmény míst označující umělce (**Le** Corrège, **Le** Caravage, **Le** Vinci)

- užití členu před jmény slavných žen- zpěvaček a hereček italského původu

- **La** Champmeslé, **La** Malibran

- pro okázalost píšeme v literatuře před jmény slavných osobností člen určitý v plurálu, slouží však k označení jednotlivce

- **Les** Corneille, **Les** Racine, **Les** Molière ont illustré la scène française.

⁶⁹ GREVISSE, M.; GOOSSE A. (2008) – *Le bon usage*, Paris, Duculot, s. 760

⁷⁰ Mezi všemi jedinci, kteří se jmenují Leontine, je ta jedna, která je pro všechny v danou situaci známá, a to natolik, že ji rozeznáme od ostatních se stejným jménem.

5.1.2. Člen určitý u rozšířené nominální skupiny

U rozšířené nominální skupiny se setkáváme se třemi typy interpretací:

- a) pojmenovací
- b) identifikační
- c) metaforická

a) Pojmenovací interpretace⁷¹

V případě, že by mohlo dojít k záměně referentů, slouží člen spolu s přídavným jménem, předložkovým syntagmatem nebo vztaznou větou k jejich rozlišení, např:

*Le Muller que j'ai connu à Bonn. – Le Paris des Etats-Unis.*⁷²

Tato interpretace předpokládá existenci více referentů se stejným jménem, a proto se stavba věty přibližuje té, ve které často používáme člen neurčitý. (*Un Muller a téléphoné.*)

b) Identifikační interpretace

U této interpretace známe původní referent,⁷³ proto rozšířená nominální skupina neslouží k identifikaci referentu, jako tomu bylo u interpretace předchozí. Vlastní jméno neodkazuje přímo na původní referent, ale na jeho vytvořený referenční obraz. (*image de réfèrent initial*⁷⁴)

Pomocí např. přídavného jména či předložkového syntagmatu lze vytvořit nekonečně mnoho obrazů daného referentu.

*Le Doriot d'après 1940 a effacé le Doriot d'avant 1940. (D. Fernandez, Porfirio et Constance, p. 447)*⁷⁵

c) Metaforická interpretace

U metaforické interpretace nestačí znát pouze původní referent, ale také soubor vlastností referentu, tzv. *le contenu*.⁷⁶ Ve většině případů tvoří součást nominální

⁷¹ Překlad francouzského termínu = l'interprétation dénominative z díla GARY - PRIEUR, M. - N. (1994) – *Grammaire du nom propre*, Paris, PUF

⁷² GARY - PRIEUR, M. - N. (1994) – *Grammaire du nom propre*, Paris, PUF, s. 105

⁷³ Původní (jedinečný) referent je překlad francouzského termínu *le réfèrent initial*, který jsme převzali z díla GARY - PRIEUR, M. - N. (1994) – *Grammaire du nom propre*, Paris, PUF

⁷⁴ Termín převzat z GARY - PRIEUR, M. - N. (1994) – *Grammaire du nom propre*, Paris, PUF, s. 106

⁷⁵ GARY - PRIEUR, M. - N. (1994) – *Grammaire du nom propre*, Paris, PUF, s. 109

⁷⁶ Francouzský termín převzat z GARY - PRIEUR, M. - N. (1994) – *Grammaire du nom propre*, Paris, PUF, s. 46

skupiny předložkové syntagma, naopak vztažná věta nemůže u tohoto typu interpretace determinované vlastní jméno následovat. Pokud se setkáme s nominální skupinou ve spojení s přídavným jménem, jedná se o přídavná jména vyjadřující státní příslušnost. (*le Gérard Philippe atrichien / d'Autriche, le Pindare gaulois / de Gaule*)⁷⁷

Metaforická interpretace funguje na principu analogie. = *La Christophe Colomb des temps modernes (il s'agit de Florence Arthaud), (France-Inter, 1/11/90)*.⁷⁸ Florence Arthaud byla mořeplavkyně a je ve větě přirovnána ke Kryštofu Kolumbovi.

Další příklad z *Grammaire méthodique du français*:⁷⁹ *Les Chateaubriand d'aujourd'hui* – současní autoři jsou přirovnáváni k spisovateli Chateaubriandovi.

5.2. Vlastní jméno a člen neurčitý

5.2.1. Člen neurčitý u minimální nominální skupiny

U minimální nominální skupiny rozlišujeme 3 typy interpretací:

- a) pojmenovací
- b) exemplární
- c) metaforická

a) Pojmenovací interpretace:

Tento typ interpretace neidentifikuje referent vlastního jména, ale je založen výhradně na pojmenovacím predikátu.⁸⁰ Jedná se o entitu zcela určitou, ale blíže necharakterizovanou.⁸¹ – *Un Meyer est venu me voir.*⁸²

K lepšímu pochopení nám poslouží vzorec z *Grammaire du nom propre*:⁸³

un Np = un x qui s'appelle /Np/

⁷⁷ Příklady převzaty GARY - PRIEUR, M. - N. (1994) – *Grammaire du nom propre*, Paris, PUF, s. 118

⁷⁸ GARY - PRIEUR, M. - N. (1994) – *Grammaire du nom propre*, Paris, PUF, s. 117

⁷⁹ RIEGEL, M.; PELLAT, J - Ch.; RIOUL, R. (2011) – *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF, s. 318

⁸⁰ U vlastního jména nelze mluvit o jazykovém významu v pravém slova smyslu, Marie-Noëlle Gary-Prieur používá termín *le prédicat de dénomination*, pomocí kterého se vyjadřuje význam vlastního jména.

⁸¹ ŠABRŠULA, J. (1986)- *Vědecká mluvnice francouzštiny*, Praha, Československá akademie věd, s. 98

⁸² RIEGEL, M.; PELLAT, J - Ch.; RIOUL, R. (2011) – *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF, s. 338

⁸³ GARY - PRIEUR, M. - N. (1994) – *Grammaire du nom propre*, Paris, PUF, s. 129

U této interpretace se můžeme také setkat s tzv. *marqueurs*.⁸⁴ – **Un certain (dénommé) Bernard a téléphoné.** – **un prétendu (soi-disant) Bernard a téléphoné.**

b) Exemplární interpretace⁸⁵

Vlastní jméno, přestože je doprovázeno členem neurčitým, označuje výhradně svůj původní referent.

*Elle apprécie la simplicité d'un Yves Saint-Laurent.*⁸⁶

Un Yves Saint-Laurent je ta samá osoba jako *Yves Saint-Laurent* bez neurčitého členu. Referent je u tohoto typu interpretace vždy uváděn jako příklad či vzor, proto se také jedná o interpretaci exemplární.

Opět situaci lépe vykreslí vzorec z *Grammaire du nom propre*:⁸⁷

un Np = un individu⁸⁸ comme le x₁ qu'il est

Tento typ použití vlastního jména můžeme často najít ve větě, která obsahuje opozici nebo komparaci.⁸⁹

Opozice: *La philosophie analytique n'est pourtant ni une linguistique à la manière d'un Jacobson, ni une psychologie à la manière d'un Lacan.* (Libération, 9/1/92)

Komparace: *Gide n'a pas non plus vécu la tragédie de l'écriture comme ont pu le faire un Artaud ou un Bataille.*

- Mluvčí předpokládá, že jsou pro tuhle situaci *Jacobson* a *Lacan* / *Artaud* a *Bataille* typickými představiteli.

c) Metaforická interpretace

Jedná-li se o metaforickou interpretaci, známe jak původní referent, tak i jeho určité vlastnosti. Třídě referentů následně přisuzujeme dané vlastnosti původního referentu.

⁸⁴ RIEGEL, M.; PELLAT, J - Ch.; RIOUL, R. (2011) – *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF, s. 338

⁸⁵ Přeložený francouzský termín: *l'interprétation exemplaire*- GARY - PRIEUR, M. - N. (1994) – *Grammaire du nom propre*, Paris, PUF

⁸⁶ GARY - PRIEUR, M. - N. (1994) – *Grammaire du nom propre*, Paris, PUF, s. 126

⁸⁷ GARY - PRIEUR, M. - N. (1994) – *Grammaire du nom propre*, Paris, PUF, s. 140

⁸⁸ Pozn. pouze osoby se mohou vyskytnout v tomhle typu použití

⁸⁹ GARY - PRIEUR, M. - N. (1994) – *Grammaire du nom propre*, Paris, PUF, s. 136, 137

*un Np = un x comme le x₁ qui s'appelle /Np/*⁹⁰

U těchto nominálních skupin se často setkáváme s přídavnými jmény typu: *un vrai* + VJ,⁹¹ *un véritable* + VJ.

*C'est **un véritable** roi Lear.*⁹²

V metaforické interpretaci nejsou minimální nominální skupiny moc časté a nachází se převážně na pozici atributu,⁹³ jak ostatně dokazuje předchozí příklad.

5.2.2. Člen neurčitý u rozšířené nominální skupiny

Častěji se setkáme s metaforickou interpretací u rozšířené nominální skupiny, kterou doprovází přídavné jméno, předložkové syntagma nebo vztažná věta.

*L'institutrice de notre fils est **un Napoléon en jupon.***⁹⁴

*La presse anglaise parle volontiers de lui comme d'**un nouveau Laurence Oliver.** (il s'agit de Kenneth Branagh (Libération 15/1/91))*⁹⁵

S rozšířenou nominální skupinou se můžeme setkat i u pojmenovací interpretace vlastního jména.

*Dans ma classe, il y a **une jolie petite Sylvie aux yeux bleus.***⁹⁶

Pomocí členu neurčitého lze vytvořit "obraz" původního referentu, který je často časově limitován, viz příklad.⁹⁷

*L'hiver 1939-1940 voit **un Albert Cohen débordant d'énergie** (Lire, mai 1990).*

Lze vytvořit nekonečně mnoho "obrazů" daného referentu: *un Albert Cohen plus sensible, un Albert Cohen touché par la grâce, etc...*

Rozšířenou nominální skupinu tvoří nejčastěji vztažná věta nebo přídavné jméno, naopak předložkové syntagma je typické u identifikační interpretace s členem určitým.

⁹⁰ GARY - PRIEUR, M. - N. (1994) – *Grammaire du nom propre*, Paris, PUF, s. 132

⁹¹ Pozn.: VJ = vlastní jméno

⁹² GARY - PRIEUR, M. - N. (1994) – *Grammaire du nom propre*, Paris, PUF, s. 131

⁹³ GARY - PRIEUR, M. - N. (1994) – *Grammaire du nom propre*, Paris, PUF, s. 131

⁹⁴ RIEGEL, M.; PELLAT, J-Ch.; RIOUL, R. (2011) – *Grammaire méthodique du français*, Paris, PUF, s. 340

⁹⁵ GARY - PRIEUR, M. - N. (1994) – *Grammaire du nom propre*, Paris, PUF, s. 153

⁹⁶ GARY - PRIEUR, M. - N. (1994) – *Grammaire du nom propre*, Paris, PUF, s. 150

⁹⁷ GARY - PRIEUR, M. - N. (1994) – *Grammaire du nom propre*, Paris, PUF, s. 155

5.3. Vlastní jméno a člen dělivý

Člen dělivý se u vlastního jména používá převážně pro vyjádření metonymie, viz příklad.

*J'écoute **du** Dvořák. – Poslouchám Dvořáka. (hudbu od Antonína Dvořáka)*

Při vyjádření metonymie dochází k neutralizaci rodu vlastního jména. Pokud však vyjadřujeme metaforu, k neutralizaci rodu nedochází, viz příklady.⁹⁸

a) *Il y a **de la** Messaline en Marie.*

b) *Il y a **du** Messaline en Marie.*

Ve větě a) se dělivý člen shoduje s ženským rodem vlastního jména *Messaline*. V tomhle případě se jedná o metaforu. Věta sděluje, že Marie má některé vlastnosti, které měla i *Messalina*. (krása, malý nos, zvrácenost, atd.)

Ve větě b) se jedná o metonymii. Věta nám sděluje, že jednání, činy nebo chování Marie připomínají ty, kterých se dopustila i *Messalina*.

Tvoření metonymie pomocí dělivého členu je u vlastního jména specifické, zatímco metafora pomocí členu dělivého je možná jak u vlastních jmen, tak i u jmen obecných: *Il y avait en lui **du** magicien.*⁹⁹

5.4. Další determinanty u vlastního jména

5.4.1. Přivlastňovací determinanty

Determinant ve spojení s vlastními jmény slouží pro vyjádření blízkého citového vztahu s referentem (1). Nominální skupina může být doprovázena přídavným jménem, které vztah ještě více podtrhuje. Někdy však může použití determinantu působit pejorativním dojmem nebo vyjadřovat kritický postoj až nepřátelství (2).¹⁰⁰ V tomhle případě se jedná výhradně o použití přivlastňovacího determinantu pro druhou a třetí osobu.

(1) *Mon Pierre- Mon petit Pierre- Mon cher Pierre- Mon gentil Pierre*

(2) *Tu as vu Albert ? – Ah! oui, je l'ai vu ton Albert !*

⁹⁸ GARY - PRIEUR, M. - N. (1994) – *Grammaire du nom propre*, Paris, PUF, s. 175

⁹⁹ GARY - PRIEUR, M. - N. (1994) – *Grammaire du nom propre*, Paris, PUF, s. 177

¹⁰⁰ Příklad ZRIEGEL, M.; PELLAT, J.-Ch.; RIOUL, R. (2011) – *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF, s. 318

Pokud vlastní jméno ve spojení s přivlastňovacím determinantem nedesignuje původní referent, jedná se o metaforickou interpretaci, viz příklad.¹⁰¹

*Si j'aime Balzac ! Ah ! certes. Il a été **mon Jules Verne**, si je puis dire. A l'âge où les petits garçons lisent les romans d'aventures, j'ai reçu de lui mes plus fortes impressions (interview de Bernanos, cité dans Baudelle (1989)*

V předchozím příkladě je vyjádřena analogie pomocí metafory. Mluvčí přirovnává Balzaca k Julovi Vernovi a vyjadřuje tím vřelý vztah, který měl jako dítě k Balzacovi, když jeho vrstevníci četli právě verneovky.

5.4.2. Ukazovací determinanty

Ukazovací determinant funguje na principu anafory a deixe.

*Paul a écouté un Bach. Ce Bach était formidable.*¹⁰² = anafora (ukazování v textu dozadu, na minulé)

Cette Marie-ci est une bonne cuisinière, mais cette Marie-là ne sait pas du tout faire la cuisine. = deixe (přímé ukazování ven z jazyka na vnější svět, nejčastěji se používá na ukázání na objekt bližší a vzdálenější).¹⁰³

Ukazovací determinant se často objevuje ve větách zvolacích: *Quel génie que ce Chateaubriand !*¹⁰⁴

Můžeme se setkat i s rozšířenou nominální skupinou doprovázenou přídavným jménem: *Cette pauvre Louise!*

Nominální skupinu *un + VJ* u pojmenovací nebo metonymické interpretace může následovat v další větě skupina *ce + VJ* ve funkci anafory, a tím lze blíže specifikovat referent.

*Paul a écouté un Bach. Ce Bach était formidable.*¹⁰⁵

5.4.3. Vlastní jméno a ostatní neurčité determinanty

U vlastních jmen s neurčitými determinanty se můžeme setkat s různými typy interpretací, jako například s interpretací pojmenovací nebo s metaforou, viz příklady.¹⁰⁶

¹⁰¹ GARY - PRIEUR, M. - N. (1994) – *Grammaire du nom propre*, Paris, PUF, s. 220

¹⁰² Příklad z GARY - PRIEUR, M. - N. (1994) – *Grammaire du nom propre*, Paris, PUF, s. 195

¹⁰³ ČERMÁK, F. (2010) – *Lexikologie a sémantika*, Praha, NLN, s. 113

¹⁰⁴ ČERMÁK, F. (2010) – *Lexikologie a sémantika*, Praha, NLN, s. 318

¹⁰⁵ GARY - PRIEUR, M. - N. (1994) – *Grammaire du nom propre*, Paris, PUF, s. 195

¹⁰⁶ Příklady převzaty z GARY - PRIEUR, M. - N. (1994) – *Grammaire du nom propre*, Paris, PUF, s. 131

Il y a trois Thomas dans cette école.

Li Peng doit tomber, et tous les autres Li Peng après lui.

Jednotlivé druhy neurčitých determinantů budou analyzovány v praktické části.

6. Determinanty u vlastních jmen a jejich ekvivalenty v českém jazyce

Český jazyk nemá determinanty, ale místo nich může použít jiné jazykové prostředky, např. přivlastňovací, ukazovací, neurčité zájmeno nebo přídavné jméno: jistý, dotyčný, apod.

U typologického zobecnění klade obvykle francouzština určitý člen do množného čísla. V českém jazyce nejpravděpodobněji (ale nepovinně) použijeme ukazovací determinant, viz příklad.¹⁰⁷

*Les Rimbaud sont rare. – **Takových** Rimbaudů je málo.*

U obdobných vazeb se můžeme setkat i s členem neurčitým v jednotném čísle.

*Un Rimbaud est rare. – **Takový** Rimbaud je vzácný.*

V českém jazyce můžeme kombinovat ukazovací a přivlastňovací zájmeno, u determinantů ve francouzštině je tato kombinace zakázána.

*Ten můj Jan je ale genius! – **Quel génie, ce mon Jean !**

*– *Quel génie, mon (cher) Jean !**

U zvolacích vět nacházíme v češtině ukazovací zájmeno. Ve francouzštině nelze použít člen určitý, pokud se nejedná o dialekt nebo nechceme vyjádřit opovržení. Francouzština se tedy v těchto případech přiklání k ukazovacímu determinantu.

*Ach, ten Michal! – **Ah ! Le Michel !**

*– *Ah ! Ce Michel !**

¹⁰⁷ RADINA, O. (1997) – *Francouzština a čeština- systémové srovnávání dvou jazyků*, Praha, SPNP, s. 12, 13

Pokud chceme ve francouzštině vyjádřit zdrobnělinu, použijeme přivlastňovací determinant nebo určitý člen s přídatným jménem *petit*. Jsou ovšem křestní jména, která mají svůj vlastní zdrobnělý tvar (Jean – Jeannot), jak je tomu i v případě češtiny.

Le petit Thomas / Mon petit Thomas – Tomášek

Ve francouzštině použijeme ukazovací determinant nebo určitý člen, pokud se jedná o anaforu. V češtině bude determinantu odpovídat pravděpodobně ukazovací zájmeno.

A: *Hier, j'ai rencontré Jeanne.*

B: *Cette Jeanne dont vous parlez toujours ? / La Jeanne dont vous parlez toujours ?*

A: *Včera jsem potkal Janu.*

B: *(Tu) Janu, o které pořád mluvíte?*

Ve zvolací větě u toponym, která nejsou běžně doprovázena determinantem, lze použít ukazovací determinant: *Ah ! Ce Paris ! – Ach, ta Paříž!*

Člen určitý můžeme nalézt u těchto toponym v případě, že se jedná o identifikační interpretaci, a pomocí členu vytváříme obraz původního referentu: *Le Paris de la guerre, le Paris de Zola, le Paris d'Hausmann...*¹⁰⁸ Do češtiny bychom u těchto příkladů člen pravděpodobně nepřekládali (v některých kontextech bychom ale mohli použít i ukazovací zájmeno): Válečná Paříž / Paříž za války, Zolova Paříž, Hausmannova Paříž.

To samé platí u toponym, která běžně doprovází člen. Pokud chceme použít ukazovací determinant, opět je to v případě, kdy pomocí determinantu vytváříme obraz referentu: *cette France d'antan* – někdejší Francie

Lze použít i člen neurčitý, přičemž vytvořený obraz je určen pouze na dobu promluvy. V češtině se determinant pravděpodobně nezohlední.

Je me promène dans un Paris absolument désert. – Procházím se v plně vylidněné Paříži.

¹⁰⁸ Příklady převzaty z GARY - PRIEUR, M. - N. (1994) – *Grammaire du nom propre*, Paris, PUF, s.106

7. Analýza v korpusu InterCorp

Praktická část je zpracována pomocí korpusu InterCorp, který je od roku 1994 zpřístupněn široké veřejnosti, a to v rámci projektu Český národní korpus. Na tvorbě korpusu se významně podílejí jak pedagogové, tak i studenti Filozofické fakulty UK v Praze a další spolupracovníci Ústavu Českého národního korpusu.

Analýza v korpusu je zaměřena pouze na skupinu antroponym, a to konkrétně na křestní jména. V případě, že výskyt determinantů není u těchto jmen dostatečný, analyzujeme i nominální skupiny s příjmením.

Je důležité podotknout, že se rešerše nevěnuje problematice překladu francouzských determinantů. Nezáleží nám na tom, jestli původní text byl napsán v českém nebo v jiném jazyce. Výskyty tímto vyhledáváme jak v zahraniční, tak i v české beletrii a následně porovnáváme českou i francouzskou verzi stejného textu, kterou nám poskytl korpus InterCorp. Tento zvolený způsob nám dovoluje analyzovat více nominálních skupin.

Praktickou část jsme si rozdělili na základě jednotlivých druhů determinantů. Nejprve se věnujeme členu určitému, neurčitému a následně dělivému. Nominální skupiny s členem určitým a neurčitým jsou rozděleny dále na minimální a rozšířené. U takto rozdělené skupiny uvádíme typ interpretace a možné české respondenty s četností jejich výskytů. U členu dělivého se zabýváme naopak otázkou metonymie.

Po této základní a frekventované skupině zaměřujeme svoji pozornost na determinanty přivlastňovací a ukazovací, kde klademe největší důraz na české respondenty.

Poslední velkou skupinu představují determinanty neurčité, jejichž součástí je i neurčitý a dělivý člen, který, jak bylo výše uvedeno, analyzujeme zvlášť v rámci skupiny členů. Jelikož je tahle skupina početná, co se druhů týká, vybrali jsme pro naši analýzu pouze základní zástupce: záporné, číselné, tázací determinanty a některé determinanty tzv. neurčité.

Analýzu doprovázejí analytické komentáře, poznámky pro snazší pochopení kontextu a souhrnné tabulky pro lepší přehled. U každého úryvku textu je rovněž uveden název díla, z kterého jsme během naší analýzy čerpali, a jeho autor.

7.1. Vlastní jméno a člen určitý

Rozšířená nominální skupina

a) Identifikační interpretace u vlastního jména s členem určitým

<p>Český respondent: Ø¹⁰⁹, ukazovací zájmeno (ten, takový), číslovka</p> <p>Celkový výskyt: 44x</p>
--

le = ukazovací zájmeno (15x)

Příklad:

Tu ne veux pas voir **le Pierre d'aujourd'hui**, c'est bien cela? Tu n'as d'yeux que pour **le Pierre d'autrefois**.

Nechceš vidět **Pierra takového, jaký je dnes, je to tak?** Vidíš ho pořád **takového, jaký byl dřív**.

Zdroj: Sartre J. P. – Zed'

Příklad:

J'ai essayé de comprendre et d'excuser **l'Anne d'il y a un an**, car je n'aurai pas la conscience tranquille tant que je te laisserai sur l'impression de ces accusations sans te dire maintenant, avec le recul, ce qui m'a fait parler ainsi.

Snažila jsem se pochopit a omluvit **Anne takovou, jaká byla před rokem**, neboť moje svědomí nebude čisté, dokud tě ponechám s těmito obviněními, aniž ti dostatečně vysvětlím, jak to, že jsem byla taková.

Zdroj: Franková Anne – Deník Anny Frankové

Příklad:

Il doit tout de même bien avoir deviné quelque chose en moi, car il est impossible qu'il aime **l'Anne extérieure**, celle qu'il connaît jusqu'à présent!

¹⁰⁹ Pozn.: Ø = bez českého respondenta; pro daný determinant se v české verzi textu nenachází český respondent

Dokázal přece aspoň trošku odhalit, co je ve mně, neboť **tu vnější Anne**, kterou až dosud zná, nemůže mít rád!

Zdroj: Franková Anne – Deník Anny Frankové

le = Ø (28x)

Příklad:

...alors **l'Anne ordinaire** a soudain disparu et a été remplacée par la deuxième Anne, cette Anne qui n' est pas exubérante et amusante, mais qui veut seulement aimer et être tendre.

Najednou **normální Anne** zmizela a místo ní přišla druhá Anne, ne vtípná a rozpustilá, ale milující a poddajná.

Zdroj: Franková Anne – Deník Anny Frankové

le = číslovka (1x)

Příklad:

Harry vit l'herbe s'aplatir sous leurs pieds invisibles tandis qu'ils s'éloignaient à l'abri de la cape. Ron, Hermione et lui avaient disparu... Mais **le Harry et l'Hermione cachés derrière les arbres** entendaient à présent par la porte restée entrouverte ce qui se disait à l'intérieur de la cabane .

Harry se díval, jak v malých ostrůvcích kolem srubu polehává tráva a naslouchal vzdalující se trojí ozvěně kroků. Byl už i s Ronem a Hermionou pryč... zato **druhý Harry a druhá Hermiona, ukrytí mezi stromy**, zadními dveřmi slyšeli, co se děje uvnitř hájenky.

Zdroj: Rowlingová Joanne K. - Harry Potter a vězeň z Azkabanu

Pozn.: Ve světě čar a kouzel je možné cokoli, a tak se známá kouzelnická trojice ocitá pomocí stroje času v minulosti, ve které se jako „dvojníci“ (křestní jména s členem) snaží zachovat jinak než předtím, aby mohli následně změnit budoucnost.

Shrnující tabulka 1 = Identifikační interpretace

Český respondent	Počet výskytů (44x)
Ø	28x
Ukazovací zájmeno	15x
Číslovka	1x

Shrnující tabulka 2 = Identifikační interpretace

Nominální skupina	Počet výskytů
VJ + přídavné jméno	18x
VJ + předložkové syntagma	15x
VJ + vztavná věta	11x

Závěr: Identifikační interpretace je u rozšířené nominální skupiny poměrně častá, což dokazuje i vzorek nalezených výsledků. V českém jazyce bylo druhým nejčastějším respondentem ukazovací zájmeno, jinak byl český text bez českého respondentu. Nejvíce výskytů měla rozšířená nominální skupina s přídavným jménem.

b) Metafora u vlastních jmen

Rozšířená nominální skupina u metafory

Český respondent: Ø, ukazovací determinant, číslovka Celkový výskyt: 12x

le = Ø (9x)

Příklad:

J'étais **le Sisyphe de la comptabilité** et, tel le héros mythique, je ne me désespérais jamais, je recommençais les opérations inexorables pour la centième fois, la millième fois.

Byla jsem **Sisyfem účetnictví** a stejně jako onen mytický hrdina jsem nikdy nezoufala, posté, potisící jsem znovu začínala s neúprosnými výpočty.

Zdroj: Nothomb Amélie – Strach a chvění

Příklad:

Moi, l'enfant prophétique, la jeune Pythonisse, **l'Eliacin des Belles-Lettres**, je manifestais un penchant furieux pour l'infamie.

Já, věštecké dítě, mladá Pýthie, **Eliacin Krásného písemnictví**, jsem projevoval zuřivý sklon k hanebnosti.

Zdroj: Sartre J. P. – Slova

le = ten (2x)

Příklad:

Il valait le détour, **le David Bowie des cantons de l'Est**.

Stál za ohlédnutí, **ten David Bowie** východních kantonů.

Zdroj: Nothomb Amélie -Antikrista

le = číslovka (1x)

Příklad:

Si elle avait eu un soupçon de talent, soupirait Bouffon, elle aurait pu devenir **la nouvelle Andula Sedláčková**.

Kdyby měla špetku nadání, zoufal si Šašek, vyrostla by z ní **druhá Andula Sedláčková**.

Zdroj: Legátová, Květa- Jozova Hanule

Pozn.: Překladatel upřednostnil ve francouzštině nominální skupinu s členem určitým a přídavným jménem. Zde bychom možná více očekávali neurčitý determinant *une*, jelikož dle teorie se u rozšířené nominální skupiny, která vyjadřuje metaforu, vyskytuje pouze přídavné jméno vyjadřující státní příslušnost. Nebyl to však jediný případ, u dalších dvou výskytů se o státní příslušnost rovněž nejednalo.

Shrnující tabulka č. 1 = Metaforická interpretace

Nominální skupina	Počet výskytů
VJ + předložkové syntagma	7x
VJ + přídavné jméno	5x

Minimální nominální skupina u metafor

Český respondent: Ø

Celkový výskyt: 4x

le = Ø (4x)

Příklad:

Que je me pète les deux jambes pour qu'elle me fasse des risettes à moi aussi ? Fait chier **la Mary Poppins**, fait chier... Elle sortait justement de sa chambre en s'étirant: Qu'est -ce tu ronchonnes encore? - Rien.

Mám se postavit na hlavu, aby se na mě taky podívala? Ať se jde vycpat, **Mary Poppins**... Kamila právě vycházela ze svého pokoje a protahovala se: "Co si to zase broukáš pod vousy?" Nic.

Zdroj: Gavalda Anna – Prostě spolu

Pozn.: Kamila pracuje jako ošetřovatelka babičky hlavního hrdiny, který Kamilu přirovnává k postavě Mary Poppins.

Shrnutí tabulka č. 2 = Metaforická interpretace

Český respondent	Počet výskytů 17x
Ø	13x
Ukazovací zájmeno	2x
Číslovka	1x

Závěr: Výskyt členu určitého byl u rozšířené nominální skupiny častější než u skupiny minimální. Převažoval také výskyt, ve kterém v českém textu nebyl francouzský determinant zohledněn. Nominální skupinu tvořilo nejčastěji předložkové syntagma.

Ostatní minimální nominální skupiny s členem určitým

V této části se zaměříme na minimální nominální skupinu. Navážeme na výčet z *Le bon usage* a zkusíme vyhledat případné české respondenty. Opět jednotlivá rozdělení podávají zároveň explikaci, proč je dané vlastní jméno doprovázeno členem určitým.

a) Vyjádření opovržení

Český respondent: jakápak, ten, Ø, dysfemismus

Počet výskytů: 4x

Příklad:

Je te prends l'Adelaïde. Vous me direz, **l'Adelaïde**, c'était pas grand-chose, je suis bien d'accord.

Jen taková Adéla. Někdo řekne, **jakápak Adéla**, houby na ní záleží, no prosím.

Zdroj: Merle, Robert – Malevil

Příklad:

Eh! **la Marie**, lève-toi!

Mařeno, vstávej!

Zdroj: Hašek Jaroslav – Osudy dobrého vojáka Švejk

b) Známá osobnost

Český respondent: Ø

Počet výskytů: 8x

Příklad:

Merci, monsieur. Combien je vous dois?— Quarante francs, mademoiselle. Elle en a un haut-le-corps, **la Brigitte**. Moi aussi. Une bouteille d'eau ça valait deux balles, à l'époque, pas quarante. — Je ne savais pas que l'eau était si rare, ici. — Ce n'est pas l'eau qui est rare, mademoiselle, ce sont les vraies stars.

Děkuji, pane. Kolik to dělá? Čtyřicet franků, slečno. Pěkně sebou trhla, **Brigitka**. Já také. Láhev vody stála v té době dva frňáky, a ne čtyřicet. Netušila jsem, že voda je u vás tak vzácná. Tak vzácná u nás není voda, slečno, ale skutečná hvězda.

Zdroj: Schmitt Éric-Emmanuel- Pan Ibrahim a květy korán

Pozn.: Jedná se o francouzskou herečku Brigitte Bardot.

Qu' il me suffise de citer ce passage amoral, décadent, effronté, injurieux, en un mot — poursuivit Vlk en plissant les yeux pour lire plus nettement la page incriminée sur l'écran de sa mémoire photographique, - juif, de **la Marie Stuart** d'un certain monsieur Zweig: «Jamais – et là tous les livres et les rapports mentent – la décapitation d'un homme ne peut être purement émouvante et romantique...

Samostatnou studijní linii by tvořil kritický rozbor knih, kterým ironicky říkám "libri antikati", morálně defektních grafomanů typu Camuse a dalších, odmítajících trest smrti. Stačí otevřít za mnohé "**Marii Stuartovnu**" pana Stefana Zweiga, aby z ní vyhrězl text, který je amorální, bezohledný, cynický, drzý,...

Zdroj: Kohout Pavel – Katyně

Pozn.: V české verzi textu se nachází metonymie.

c) **Italský umělec a člen určitý**

Český respondent: Ø

Český výskyt: 3x

Příklad:

...affectant une voix de grand sage, murmura à sa seule intention en s'inclinant vers son oreille: «**Le Titien aboie, le Caravage** passe...» Il n'en fallut guère plus pour ramener le sourire sur le visage de Rémi et détendre l'atmosphère. Les bavardages reprirent bon train avec l'entrée en scène d'un sabayon en son coulis .

...naklonil se k němu a hlasem velkého mudrce mu pošeptal do ucha: "**Tizian** štěká, **Caravaggio** jde dál..." To úplně stačilo, aby se na Rémiho tvář navrátil úsměv a napětí povolilo. Opět se úspěšně rozproudila zábava a na scénu vplulo šodó.

Zdroj: Assouline Pierre - Dvojí život

Příklad:

Et si ce n'étaient les cinq siècles qui les séparent, on pourrait penser que le poète italien Ludovico Ariosto, dit **l'Arioste**, avait longuement fréquenté l'auteur de cette fulgurante dissolution et de tout ce qui s'en était ensuivi, avant de livrer sa propre définition de la bêtise.

A kdyby je nedělilo pět staletí, člověk by myslel, že italský básník Ludovico Ariosto, řečený **Ariost**, znal dlouho původce tohoto úděsného rozkladu a všeho, co s tím souviselo, než podal svou definici blbosti.

Zdroj: Dubois J. P. – Život po francouzsku

Pozn.: Český jazyk nezohledňuje žádným jazykovým prostředkem výskyt determinantu, který se nachází jak v italském jazyce, tak i ve francouzštině, která převzala tohle gramatické pravidlo.

d) **Lidový jazyk**

Během rešerše jsme v korpusu nacházeli i vlastní jména, která byla v daném příběhu pokaždé doprovázena určitým členem. Jednalo se hlavně o knihy- *La Soupe aux choux od Reného Falleta a Malevil od Roberta Merle*. V českém jazyce nebylo místo determinantu použito žádného jiného jazykového prostředku.

Příklady:

La Soupe aux choux (Zelňačka):

Le Claude: 534 x – člen bez českého respondenta

Příklad 1:

Je suis tellement content, **le Glaude**, de votre décision !

Glóde, mám takovou radost, že jste se rozhodli!

Příklad 2:

La Francine sauta de l'engin, aperçut **le Glaude**, courut à lui.

Francina seskočila ze stroje, uviděla **Glóda** a běžela k němu.

Komentář: Děj románu Zelňačka se odehrává na francouzském venkově, a z toho důvodu pravděpodobně autor použil lidový jazyk. Pomocí členu zdůrazňujeme, že se jedná např. o toho daného Glóda (*le Glaude* - hlavní postava románu), který v této vesnici žije. Pouze pro zajímavost, kniha byla zfilmována a i scénář filmu si ponechal lidový jazyk.

Malevil

La Falvine = 93x – člen bez českého respondenta

Příklad 1:

La Falvine acquiesce, heureuse de ce petit travail assis, bien dans ses cordes.

Falvinka přikývne, blažená, že dostala práci, jaká jí vyhovuje: nenáročnou a vsedě.

Příklad 2:

Il faut se mettre à leur place, dit **la Falvine**, et nous la regardons tous avec étonnement, car depuis un mois qu'elle est là la Menou l'a becquetée si fort qu'elle hésite à l'ouvrir.

Člověk se musí vžít do jejich kůže, ozve se **Falvinka**. Obrátíme k ní užaslé pohledy, protože za ten měsíc, co je u nás, vytrpěla od Menou takových klofanců, že si většinou netroufá otevřít pusu.

Pozn.: Děj knihy se točí kolem skupiny lidí, kteří čistou náhodou přežijí výbuch atomové bomby. Převážná část lidstva je zničena, nicméně se přeživší snaží zvyknout v úplně novém světě bez moderní techniky. Opět lze podotknout, že se jedná o uzavřený okruh lidí.

e) Zdůraznění konkrétního jedince

Český respondent: Ø, ukazovací zájmeno Celkový výskyt: 39x

Pro zdůraznění daného jedince lze použít člen určitý, který může být nahrazen ukazovacím determinantem. Vypuštěním členu by nedošlo k záměně referentu.

le = Ø (38x)

Příklad:

Bon sang, mais j'en ai de la chance d' avoir une belle-soeur aussi mignonne, mais où est **le Francin**? demanda l'oncle en se poussant dans la cuisine et dans la chambre.

Sakra, to mám štěstí, že mám tak čupr švagrovou, ale kde je **Francin**? - ptal se strýc a dral se do kuchyně a do pokoje.

Zdroj: Hrabal Bohumil – Postřižiny

A v jiné větě je vlastní jméno bez členu:

Puis, lorsqu'il revenait fatigué du bureau, il restait dans l'ombre sur le pas de la porte, ses manchettes blanches montraient à quel point sa journée l'avait épuisé, ces manchettes touchaient presque ses genoux, de toute sa journée **Francin** s'était mis sur le dos tant de soucis et de contrariétés qu'il avait toujours rapetissé de dix centimètres ou peut-être même davantage.

Když pak unavený se vrátil z kanceláře, stál ve veřejích ve stínu, bílé manžety ukazovaly, jak za celý den je vyčerpaný, skoro ty manžety se dotýkaly jeho kolen, za celý den si na záda **Francin** naložil tolik starostí a protivensství, že vždycky byl o deset centimetrů menší, možná i o víc.

Zdroj: Hrabal Bohumil – Postřižiny

Příklad:

... Alors que **la Paulette** , qu' est -ce qu' il lui restait à elle ? Rien . Rien de bon.

... Ale **Pauletta**, co měla ona? Nic. Nic, co by stálo za řeč.

Zdroj: Gavalda Anna- Prostě spolu

Paulette se réveillait toujours la première et attendait que l'un des deux garçons lui amène son petit déjeuner au lit.

Paulette se réveillait toujours la première et attendait que l'un des deux garçons lui amène son petit déjeuner au lit.

Zdroj: Gavalda Anna- Prostě spolu

le = ukazovací zájmeno (1x)

Příklad:

Comment va l'Eusèbe? — Bien. — **Et la Léonie?** — Elle a des secrets avec le fakir.

"Jak se vede Eusebiovi?" "Dobře." "**A té Leonii?**" "Ta má pletky s fakírem."

Zdroj: Queneau Raymond – Můj přítel Pierot

Generické užití určitého členu v množném čísle

Český respondent: Ø

Celkový výskyt: 17x

Příklad:

Contrairement à ce qu' elle a prétendu, mon mari s' appelle Joseph, et personne dans notre famille ou dans notre entourage ne se prénomme François. Nous n'avons rien contre **les François**, mais c' est un fait.

Na rozdíl od toho, co tvrdila, se můj manžel jmenuje Joseph a v naší rodině ani v našem okolí žádný François není. Nemáme nic proti **Françoisům**, ale prostě je to tak.

Zdroj: Jauffret Régis – Blázinec

Příklad:

Il avait un gros pistolet à la main et on est tous sortis dans l'obscurité de la cour, les étoiles étaient haut dans le ciel et M. Moravčík et M. Kropáček se sont mis à tirer en l'air, et à d'autres endroits du village, des gens sortaient et tiraient en l'air parce que **les Ivan** étaient entrés en Tchécoslovaquie.

...ale hele já! A v ruce měl velkou pistoli, a teď jsme všichni vyšli do tmy na dvorek, hvězdy už byly nahoře a pan Moravčík a pan Kropáček stříleli do vzduchu a na jiných místech v Siremi, když **Ivani** přijeli do Československa, vyšli taky lidi ven a práskali nahoru střely.

Zdroj: Topol Jáchym – Kloktat dehet

Závěr: Generické užití členu zde uvádíme z důvodu, že jsme se o něm zmínili i v části teoretické. U převážné většiny se jednalo o interpretaci metaforickou, ale u prvního příkladu můžeme vidět interpretaci pojmenovací. Žádný český respondent pro člen určitý nebyl nalezen. Z morfologického hlediska je zajímavé, že se plurál neprojevuje u vlastního jména přidáním plurálové koncovky. Generické užití členu neurčitého v singuláru nebylo během rešerše nalezeno.

7.2. Vlastní jméno a člen neurčitý

Pojmenovací interpretace

a) minimální nominální skupina

Český respondent: nějaký, jistý, jakýsi, Ø, číslovka
Celkový výskyt: 17x

un = nějaký (6x)

Příklad:

Mme Sacco, me dit-il, a vu sur son chemin **une Nadia** ou Natacha qu'il n'aimerait pas et qui — ce sont à peu près ses termes — causerait un mal physique à la femme qu'il aime: cette contre-indication nous paraît suffisante...

Madame Sacco, řekl mi, spatřila na jeho cestě **nějakou Nadju** či Natašu, kterou nebude milovat a která – to jsou přibližně jeho slova – způsobí fyzickou bolest ženě, kterou miluje: měli jsme pocit, že to je dostatečná kontraindikace.

Zdroj: Breton André - Nadja

un = Ø (4x)

Příklad:

Peu après, au hasard d'un feuilletage compulsif, j'eus le choc de tomber sur **une Émilie Fechner**. Elle habitait le XVe arrondissement. C'était trop beau, quelqu'un de la famille. Là encore, je dus déchanter. Rien à voir avec mon affaire.

Nedlouho poté, když jsem se namátkou probíral listinami, jsem s úžasem padl na **Emilii Fechnerovou**. Bydlela v patnáctém okrsku. Bylo by příliš krásné, kdyby to byl někdo z rodiny. I v tomto případě jsem musel vychladnout. Nic společného s mou záležitostí.

Zdroj: Assouline Pierre - Zákaznice

un = jistý (2x)

Příklad:

Une Eva Braun beaucoup plus jeune que lui et qui lui voue une admiration teintée de crainte, tant elle connaît son caractère dominateur.

Jistá Eva Braunová, která je o mnoho let mladší než on a která mu věnuje obdiv, jenž má nádech strachu. To proto, že dobře zná jeho dominantní charakter.

Zdroj: Valode Philippe - Hitler a tajné společnosti

un= jeden (3x)

Příklad:

«Visite de deux Ruda et d'**un Stein** », écrivit Vitka le 10 septembre 1939.

„Návštěva dvou Rudů a **jednoho Steina**," psala Vitka 10. září 1939.

Zdroj: Mucha Jiří - Podivné lásky

un = jakýsi (2x)

Příklad:

Le consul de Suède, qui est voisin de l'Excelsior, prétend qu'il a bien existé **un Ernst Owen**, mais qu'il mort depuis dix ans .

Švédský konzul, který bydlí vedle Excelsioru, tvrdí, že **jakýsi Ernst Owen** opravdu existoval, je však už deset let po smrti.

Zdroj: Simenon Georges – Maigretův omyl

b) Rozšířená nominální skupiny

Český respondent: nějaký, Ø, jistý, jakýsi, žádný

Celkový výskyt: 13x

un = nějaký (6x)

Příklad:

Il y avait bien **un Joaquim Eduardo qui tenait une boutique de bibelots** dans le quartier... S'il s'agissait de lui, on ne pouvait mieux tomber, parce que c'était un homme honnête.

Bydlí tam nějaký **Joaquim Eduardo, který má v její čtvrti obchod železářským zbožím**... Jde-li o něho, ráda za ním zajde, protože to je spořádaný člověk.

Zdroj: José Maria Eça de Queiroz – Zločin pátera Amara

un = Ø (5x)

Příklad:

Et, dans le couloir, émergeait **une Eliane en maillot de bain**, une fille aux formes longues et robustes comme on en voit aux girls américaines, et qui, à l'encontre de tout ce qui végétait dans la maison, respirait la vie et la santé .

A na chodbě se objevila **Éliane v plavkách**, vysoká robustní dívka, jaké bývají americké girls, jež ve styku se vším, co v domě živořilo, kypěla životem a zdravím.

Zdroj: Simenon Georges – Maigretův omyl

un = jakýsi (1x)

Příklad:

Il sourit, les yeux vagues et grands de nostalgie, comme celui qui a fait de belles misères à **une Anna mémorable** , du temps de sa jeunesse pauvre, au quartier Latin.

Otec se usměje, velké oči se mu nostalgicky zamžily a vypadá to, že v mládí, kdy měl hluboko do kapsy, dal v Latinské čtvrti pěkně zabrat **jakési úchvatné Anně**.

Zdroj: Japrisot Sébastien - Příliš dlouhé zásnuby

un = žádný (1x)

Příklad:

Et alors elle a encore le béguin pour moi ? — Exactement. Voussois se mit à reconsidérer ses amours d'autrefois, sans trouver place pour **une Léonie X qui se trémoussait dans un beuglant**.

A ona je mi dosud nakloněna? Velice. Voussois začal znovu probírat své dávné lásky, ale nemohl mezi nimi najít místo pro žádnou **Leonii X, která sebou vrtěla v šantánu**.

Zdroj: Queneau Raymond - Můj přítel Pierot

Shrnující tabulka č. 1 = Pojmenovací interpretace

Český respondent	Počet výskytů (30x)
nějaký	12x
Ø	9x
číslovka	3x
jakýsi	3x
jistý	2x
žádný	1x

Shrnující tabulka č. 2 = Rozšířená nominální skupina

Nominální skupina	Počet výskytů
VJ + přídavné jméno	6x
VJ + vztažná věta	5x
VJ + předložkové syntagma	2x

Závěr: U pojmenovací interpretace je v češtině ve většině případů doprovázeno vlastní jméno neurčitým zájmenem nějaký, anebo není determinant zohledněn. Jedná se vždy o osobu, o které nemáme dostatek informací, abychom ji plně identifikovali. U rozšířené nominální skupiny jsme se nejčastěji setkali s přídavným jménem nebo se vztažnou větou.

Exemplární interpretace

Český respondent: Ø, takový, žádný

Celkový výskyt: 31x

un = Ø (25x)

Příklad:

« Belle réalité, en effet, que celle d'un **Giordano Bruno**, par exemple ! » « L'univers est infini. »

Skvělá realita, vskutku - například ta podle **Giordana Bruna**, to ano! Nekonečný vesmír!

Zdroj: Tristan Frédéric - Hrdinné útrapy Baltazara Kobera

Příklad:

Passer une nuit d'amour avec une belle femme mondialement célèbre, **une Brigitte Bardot ou une Greta Garbo**, à la seule condition que personne ne le sache jamais.

Prožít milostnou noc se světoznámou kráskou, třeba s **Brigitte Bardotovou nebo s Gretou Garbo**, ale pod podmínkou, že se o tom nikdo nedoví.

Zdroj: Kundera Milan – Nesmrtelnost

un = takový (5x)

Příklad:

...l'écrivain me disait que jamais encore il n'était descendu dans un hôtel pareil, qu'en Amérique seul un acteur très célèbre pourrait se permettre une propriété de ce genre, **un Gary Cooper ou un Spencer Tracy, un Hemingway** peut-être parmi les écrivains, puis il me demanda pour combien je serais prêt à m'en dessaisir et je dis au hasard deux millions...

...ten spisovatel mi řekl, že tohle ještě neviděl, v takovém hotelu že se ještě neubytoval, že tohle může mít v Americe jedině nějaký slavný herec, **takový Garry Cooper nebo Spencer Tracy**, a ze spisovatelů by si tohle mohl koupit jedině **Hemingway**,...

Zdroj: Hrabal Bohumil – Obsluhoval jsem anglického krále

Příklad:

...mettons que j'étais en train de lire **un Tarzan ou un Harry Dickson**, et j'entendais comme ça, au loin, ma mère se mettre à parler toute seule, un truc anodin genre...

...dejme tomu, že jsem si zrovna četl třeba **takového Tarzana nebo Harryho Dicksona** a jen tak, zdálky, jsem zaslechl, jak si matka mluví sama pro sebe nějaké jalovosti typu:...

Zdroj: Winckler Martin - Sachsova nemoc

un = žádný (1x)

Příklad:

Il ne faut jamais écouter ce que dit **un Malefoy**.

Žádnéj Malfoy nestojí za to, aby ho někdo poslouchal.

Zdroj: J. K. Rowlingová – Harry Potter a tajemná komnata

Shrnující tabulka = Exemplární interpretace

Český reponent	Počet výskytů (31x)
Ø	25x
takový	5x
žádný	1x

Závěr: Ve většině případů nám korpus našel český kontext bez respondentů pro čl. neurčitý. Ve francouzštině použijeme tento člen, protože chceme zdůraznit typického zástupce pro danou situaci v kontextu. V české větě často figurují příslovce například, třeba nebo předložka podle.

Vlastní jméno jako "obraz" v diskursu¹¹⁰

Český respondent: Ø

Celkový výskyt: 39x

Příklad:

Elles contournent **un Frank fatigué**, qui s'est maladroitement immobilisé sur leur passage.

Uhýbají **znavenému Frankovi**, který jim nešikovně stojí venku v cestě...

Zdroj: Rudiš Jaroslav - Konec punku v Helsinkách

Příklad:

La larme dans l'oeil de Laura était celle de l'émotion que suscitait chez Laura la vue d'**une Laura décidée** à faire le sacrifice de sa vie, en restant aux côtés du mari de sa soeur disparue.

Slza v oku Laury byla slza dojetí, které zakoušela Laura nad **Laurou odhodlanou** obětovat celý svůj život, aby stála po boku muže své zemřelé sestry.

Zdroj: Kundera Milan - Nesmrtelnost

Příklad:

Il retrouvait **une Ursula plus humaine et plus proche** que ne l'était la fille du luthier de Nuremberg.

Našel **novou Uršulu - lidštější a bližší**, než byla dcera norimberského loutnaře.

Zdroj: Tristan Frédéric - Hrdinné útrapy Baltazara Kobera

Příklad:

A sa droite, il y avait **un Albus Dumbledore qui regardait le fils Croupton** se faire trainer hors de la salle par les Détraqueurs tandis que, à sa gauche, un autre Albus Dumbledore s'adressait à lui.

¹¹⁰ Obraz v diskursu je přeložený termín (*l'image discursive*), který byl převzat z knihy *Grammaire du nom propre*.

Po jeho pravici seděl **Albus Brumbála díval se, jak mozkomorové odvlékají Skrkova syna pryč** - a nalevo od něj stál jiný Albus Brumbál a hleděl přímo na něj.

Zdroj: J. K. Rowlingová – *Harry Potter a Ohnivý pohár*

Shrnující tabulka = Vlastní jméno jako obraz v diskursu

Nominální skupina	Počet výskytů (39x)
Přídavné jméno	34x
Předložkové syntagma	3x
Vztažná věta	2x

Závěr: Jedná se o rozšířenou nominální skupinu, která vytváří "obraz" referentu v daném okamžiku výpovědi. Tento obraz je časově limitován, kromě příkladu 3, kde budeme předpokládat, že vlastnosti nové Uršuly nejsou časově omezeny. Žádný český respondent se v české verzi textu nevyskytl, ale rozšířená nominální skupina obsahovala z velké většiny přídavné jméno. U deseti případů jsme se navíc setkali s přídavnými jmény, která vznikla ze sloves. (*fatigué = fatiguer, décidé = décider, consterné = consterner,...*).

Metaforická interpretace a neurčitý člen

a) Minimální nominální skupina

<p>Český respondent: Ø, nějaký, žádný</p> <p>Celkový výskyt: 13x</p>
--

un = Ø (11x)

Příklad:

« Mon Dieu ! » Mateï était convaincu de s'y être très bien pris. En se présentant de cette façon là, il ne courait pas le risque d' avoir un travail trop pénible: l'Angleterre n'avait plus besoin d'un autre David Copperfield ou **d'un Oliver Twist**.

"Jesus Christ!" a Matěj si říkal, že na to šel skutečně od lesa, že mu po tomhleto úvodu nemůžou dát nějakou moc těžkou práci, protože Anglie jistě nepotřebuje nového Davida Copperfielda nebo **Olivera Twista**.

Zdroj: Šabach Petr – *Babičky*

Příklad:

...chacun d'eux était **un Napoléon**. « Alors, j'ai dit à notre colonel de téléphoner à l'état-major qu'on pouvait y aller...» La plupart du temps, ils étaient de convictions réactionnaires, et détestés des soldats.

Každý z nich je **Napoleonem**: "Povídal jsem našemu obrstovi, aby telefonoval do štábu, že už to může začít. Povětšinou byli reakcionáři a mužstvo je nenávidělo.

Zdroj: Hašek Jaroslav - Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války

Příklad:

Et vous, pourquoi vous faites tout le temps la grimace, m'agressa-t-elle soudain. Je parie que vous étiez **un vrai Hô Chi Minh** ! Voyons, Zoulová, ça suffit! Vous savez que j'ai toujours pris parti pour vous autres.

A co vy se pořád ušklíbáte? "vyjela na mě," vy jste asi taky byl nejmíň **Hočimin!** Heledte, Zoulová, dejte si pokoj!" napomenul ji parťák. Víte, že já to s váma vždycky dobře myslel.

Zdroj: Klíma Ivan - Láska a smetí

un = nějaký (1x)**Příklad:**

Mon plus petit, le Victor, celui qui joue là, derrière les géraniums, c'est un ange d'habitude mais si vous le voyiez quand l'allergie aux épinards le prend, il devient **un vrai Quasimodo**.

Náš malý Vítor, zrovna si hraje tamhle u kakostů, vidíte, a je to opravdu krásné dítě, to mi věřte, ale když na něj přijde ta jeho alergie na celer, vypadá najednou jako **nějaká zrůda**.

Zdroj: Cortázar, Julio - Nebe, peklo, ráj

Pozn.: V české verzi textu dal překladatel přednost apelativu před propriem.

un = žádný (1x)**Příklad 5:**

Příklad Ensuite Heydrich, peu habitué à faire des discours et loin encore d'être **un Cicéron**, passe à la phase illustratio:...

Vzápětí Heydrich, který není zvyklý pronášet proslovy a který rozhodně není **žádný Cicero**, přejde k názorné fázi:...

Zdroj: Binet Laurent – HHhH

b) Rozšířená nominální skupina

Český respondent: Ø, číslovka Celkový výskyt: 21x
--

Un = Ø (20x)

Příklad:

Clergeon est **un Thésée dérisoire**...

Clergeon je zesměšněný **Theseus**...

Zdroj: Butor Michel – Podivuhodný příběh

Příklad:

Elle ne comprenait pas pourquoi il lui annonçait cette nouvelle du ton solennel d'**un Christophe Colomb qui viendrait d'apercevoir le rivage d'une Amérique**.

Nechápala, proč jí to oznamuje se slavnostním výrazem **Kryštofa Kolumba, který právě uviděl břeh Ameriky**.

Zdroj: Kundera Milan - Nesnesitelná lehkost bytí

Příklad:

Qui sait? ce sera peut-être **un petit Victor Hugo**, une espèce de Vaulabelle, vous savez.

Kdož ví? Bude z něho možná **malý Victor Hugo**, nějaký Vaulabelle, víte.

Zdroj: Proust Marcel- Hledání ztraceného času I - Svět Swannových

un = číslovka (1x)

Příklad:

Une Mandarine et **une Natacha** dont la peau cramait au soleil.

Jedna mandarínka a **druhá Nataša**, který se pokožka na slunci pálí doruda.

Zdroj: Hůlová Petra - Paměť mojí babičce

Pozn.: Úryvek je převzat z knihy *Paměť mojí babičce od Petry Hůlové*. Příběh se odehrává v Mongolsku. Autorka v celé knize uvedla jméno Nataša pouze jedenkrát, proto předpokládáme, že jméno Nataša je použito jako metafora pro ženu ruské národnosti.

Shrnující tabulka č. 1 = Metafora

Český respondent	Počet výskytů (34x)
Ø	31x
žádný	1x
číslovka	1x
nějaký	1x

Shrnující tabulka č. 2 = Rozšířená nominální skupina

Nominální skupina	Počet výskytů
VJ + přídavné jméno	14x
VJ + vztažná věta	5x
VJ + předložkové syntagma	2x

Závěr: Více výskytů metafor jsme získali u rozšířené nominální skupiny, kde podle teorie je výskyt metafor frekventovanější. Ve většině případů nebyl determinant v českém textu zohledněn žádným jazykovým prostředkem a součástí rozšířené nominální skupiny bylo nejčastěji přídavné jméno.

Metonymie a neurčitý člen

a) člen neurčitý u minimální nominální skupiny

Český respondent: Ø, substantivum Celkový výskyt: 5x

Příklad:

On n'est jamais le même après avoir lu un livre, fût-il aussi modeste qu'un Léo Malet: ça vous change, **un Léo Malet**.

Po přečtení knihy nejsme nikdy stejní jako předtím, byť je to něco tak skromného jako Léo Malet; i **knížka od Léo Maleta** vás změní.

Zdroj: Nothombová, Amélie - Vrahova hygiena

Příklad:

Attendez... On devait donner **un Marlène Dietrich** au ciné de la rue Rochechouart...— Après? — Après? ... Attendez! Il y avait un dessin animé et un truc sur les plantes qui poussent au fond de la mer...

Počkat...! v biu na ulici Rochechouart se myslím dával **film s Marlène Dietrichovou**... A potom? Potom? Počkat! Dávali kreslený film a cosi o rostlinách, co rostou na mořským dně...

Zdroj: Simenon Georges – Maigretův omyl

Příklad:

C'était à Rome, je ne me rappelle plus quand , dans la galerie Barberini, j'étais en train d'analyser **un Andréa del Sarto**, ce qui s'appelle analyser, et, à un moment donné, je l'ai vu .

Sám už se nepamatuju, kdy to bylo, zrovna jsem v Římě v galerii Barberini, rozebíral jeden **obraz Andrey del Sarto** - to, čemu se říká rozebírat - a najednou jsem to uviděl.

Zdroj: Cortázar Julio – Nebe, peklo, ráj

Příklad:

Il est où mon pull? - Là, fit Camille en lui désignant un magnifique étui à roquétois vert pâle. - Putain...**Un Ralph Lauren** en plus...Ça me tue, je te jure...

Kde je ten můj svetr? Tady, " řekla Kamila a ukázala mu titěrný zelený rukáv přesně pro ratlíka. "Sakra...**Ralph Lauren**...To mě tak štve ..."

Zdroj: Gavalda Anna – Prostě spolu

b) člen neurčitý u rozšířené nominální skupiny

Český respondent: Ø

Četnost výskytu: 2x

Příklad:

Attends, je vais couper les manches et tu vas l'offrir à la concierge pour son rat... - C'est ça, marre-toi. **Un Ralph Lauren tout neuf**... - Eh ben, justement, elle sera contente!

No tak, ustříhneme rukávy a nabídneme to domovnici pro jejího ratlíka... Ještě si dělej legraci. Byl od **Ralphu Laurena**, skoro nový... Určitě bude mít radost.

Zdroj: Gavalda Anna – Prostě spolu

Příklad:

Vers 1230, en France, furent brodées sur sa trame les arabesques infinies, chatoyantes, **d'un interminable Tristan** en prose.

Ve Francii byla kolem roku 1230 základní osnova příběhu vyšperkovaná nekonečnými třpytnými arabeskami v sáhodlouhém prozaickém **románu o Tristanovi**.

Zdroj: Duby Georges – Vznešené paní z 12. století

Shrnující tabulka = Metonymie

Metonymie u <i>un + VJ</i>	Počet výskytů (7x)
Substantivum	5x
Ø	2x

Závěr: V české verzi se (až na dva příklady) metonymie nenacházela. Zajímavé je, že člen neurčitý se vyskytuje v mužském rodě i před vlastním jménem ženského rodu- un Marlène Dietrich. Člen tedy odkazuje přímo na podstatné jméno - *le film*.

7.3. Vlastní jméno a člen dělivý

U dělivého členu jsme zkoumali metonymii, ale jelikož jsme našli pouze několik případů s křestním jménem, zaměřili jsme se i na příjmení.

Český respondent: Ø, podstatné jméno

Celkový výskyt: 39x

a) Křestní jméno

Český respondent: Ø

Celkový výskyt: 4x

Příklad:

Mon sang ne fit qu' un tour, évidemment il y avait **du Zdenek là-dessous**, une fois de plus il avait cru bien faire;...

Ale já jsem byl plný záští, věděl jsem, jak to asi bylo, že to byl zase **Zdeněk**,...

Zdroj: Hrabal Bohumil – Obsluhoval jsem anglického krále

Pozn.: Jedná se o metonymii, protože dělivým členem překladatel zdůrazňuje Zdeňkovo typické chování.

b) Příjmení

Český respondent: Ø, podstatné jméno

Celkový výskyt: 35x

du = Ø (33x)

Příklad:

En fait, quand j'écoute quelque chose et que cela me plaît, c'est en général **du Mozart** ou **du Beethoven**...

No, já když něco slyším a líbí se mi to, tak je to pak obvyčejně **Mozart** nebo **Beethoven**.

Zdroj: Jiří Mucha – Podivné lásky

Příklad:

Celle à qui l'on conseillait plutôt la place du Tertre pour barbouiller **du Monet** et des petites danseuses...

Chodila jsem na náměstí Tertre napodobovat **Maneta** a malé tanečnice...

Zdroj: Anna Gavalda – Prostě spolu

Příklad:

Qu'est-ce que vous lisez, on peut regarder? Tiens, **du Bergotte**?

Co to čtete, smím se podívat? Ale, **Bergotta**?

Zdroj: Marcel Proust – Hledání ztraceného času I - Svět Swannových

du= podstatné jméno (2x)

Příklad:

Tomas apparaît dans le restaurant au moment où la radio joue **du Beethoven**.

Tomáš se objeví v restauraci a zároveň se ozve **hudba Beethovena**.

Zdroj: Milan Kundera: Nesnesitelná lehkost bytí

Pozn.: V české verzi není zachována metonymie. Z příkladu můžeme vidět, že ve fr. verzi textu nahrazujeme dělivým členem podstatné jméno hudba.

Shrnující tabulka = Metonymie

Český respondent	Počet výskytů (39x)
Ø	37x
Podstatné jméno	2x

Závěr: Ve většině případů se metonymie objevila u příjmení známé osobnosti, a to především u spisovatelů, hudebních skladatelů či zakladatelů známých značek: *du Johnnie Walker* = zakladatel firmy vyrábějící skotskou whisky nebo *du Ricard* = francouzský pastis uvedený na trh Paulem Ricardem. Z těchto vzorků příkladů ale můžeme předpokládat, že metonymie u antroponym se bude častěji objevovat u příjmení osob. U všech zkoumaných případů (až na dvě výjimky) se metonymie nacházela i v české verzi textu.

7.4. Vlastní jméno a ukazovací determinant

Na příkladech, které jsme vyhledali v korpusu, nebudeme analyzovat ani anaforu, ani deixi. Je to hlavně z důvodu, že nemáme k dispozici celý kontext, a tudíž určení anafory a deixi by nebylo vždy věrohodné. Představíme si pouze možné české respondenty a zvlášť ukazovací determinanty u metaforické, metonymické interpretace a zvolacích vět.

Český respondent: ten, Ø, tenhle, onen, tento, dotyčný

Celkový výskyt: 125x

ce = ten (61 x)

Příklad:

«Faut nous dépêcher», qu'a ajouté **ce Robinson**...

"Musíme sebou hodit," dodal ten Robinson...

Zdroj: Céline Louis Ferdinand – Cesta do hlubin noci

ce = Ø (34x)

Příklad:

C'était quand même M. Brenske qui l'avait tirée hors de la masse vouée aux chambres à gaz, cette vague danseuse de Varsovie, **cette Katarzyna Horowitz**.

Byl to přece pan Brenske, který odloučil **Kateřinu Horovitzovou**, co kdysi kdesi ve Varšavě tančila, od davu určeného komorám.

Zdroj: Lustig Arnošt – Modlitba pro Kateřinu Horovitzovou

ce= tehle (20x)

Příklad:

Cette Denise vivait avec un homme qui s'appelait Pedro.

Tahle Denisa žila s mužem, který se jmenoval Pedro.

Zdroj: Modiano Patrick - Ulice temných krámků

ce= onen (6x)

Příklad:

Non, à présent je me lançais à la poursuite de son meurtrier, de **ce Jean sans Peur** dont il fallait remonter la lignée , attester les exploits guerriers , reconstituer les vêtements et les armes, situer les fiefs...

Ne, teď jsem začal pronásledovat jeho vraha, **onoho Jana Neohroženého**, musel jsem propátrat jeho rodokmen, doložit jeho válečná hrdinství, rekonstruovat jeho oděv a zbroj, ujasnit si, kde ležela jeho léna...

Zdroj: Makine Andréï - Francouzský testament

ce= tento (3 x)

Příklad:

Aujourd'hui je regarde **cette Anne** Frank comme une fille sympathique, amusante, mais superficielle, qui n'a rien à voir avec moi.

Vidím teď **tuto Anne Frankovou** jako milé, vtipné, ale povrchní děvče, které už se mnou nemá nic společného.

Zdroj: Franková Anne – Deník Anny Frankové

ce= dotyčný (1x)

Příklad:

Je me demandais qui était **cette Isabelle**, lorsque je découvris une enveloppe, adressée à Monsieur Adolphe CASSIGNOL,...

Zatímco jsem uvažoval, kdo může být **dotyčná Isabella**, objevil jsem obálku, adresovanou panu Adolfu...

Zdroj: Pagnol Marcel – Jak voni tympián

Zvolací věta:

<p>Český respondent: ten, tehle, Ø</p> <p>Celkový výskyt: 6x</p>
--

Příklad:

Quel flatteur que **ce Ferdinand** ! ...

Koukejte na něj, na **Ferdinanda** lichometného!

Zdroj: Céline Louis Ferdinand – Cesta do hlubin noci

Příklad:

Quel sale caractère il a, **ce Sirius** Black!

Je to pěkně odporné individuum, **tenhle Sirius Black**.

Zdroj: Rowlingová J. K. – Harry Potter a vězeň z Azkabanu

Závěr: V českém textu předcházelo vlastní jméno buď ukazovací zájmeno, nebo bylo vlastní jméno bez respondentu.

Metonymie:

Ukazovací determinant lze použít i v případě metonymie. Jelikož se metonymie nevyskytla v korpusu u žádného křestního jména, uvedeme si jediný nalezený výskyt u příjmení slavné osobnosti.

<p>Český respondent: ten</p> <p>Celkový výskyt: 1x</p>
--

Příklad:

Ensuite, j'ai demandé qu'on laisse tomber **ce Mozart** et qu'on mette quelque chose de tout à fait différent.

Pak jsem požádal, ať **toho Mozarta** už nechají a dají něco úplně jiného.

Zdroj: Ludvík Vaculík – Český snář

Metafora:

V korpusu byl nalezen pouze jeden příklad s metaforou.

<p>Český respondent: tihle</p> <p>Celkový výskyt: 1x</p>
--

Příklad:

...il **les** avait à l'oeil, inutile de vous le dire, ses moustaches personnelles frémissaient comme des antennes à la moindre ondulation, au plus léger frisottis d'air - oeillade, salut, compliment - il envoyait aussitôt Marcelle dans l'arrière-boutique voir s'il y était qu'est-ce qu'ils croyaient **ces Don Juan au petit pied, ces Casanova de quartier**, qu'ils allaient dévoyer sa fille en deux coups de fer à friser, à son nez et à sa barbe...

...**všechny** je měl přečtené, to vám nemusím říkat, jeho vlastní knír se rozkmital jako anténa při sebemenším závanu, při sebenepatrnější vibraci ve vzduchu - hození očkem, pozdravu, pokloně –, když to viděl, hned poslal Marcellu dozadu do krámu, no co si myslí, **tihle ubožáctí donchuani, tihle místní Casanovové**, že jeho dceru svedou, když si ondulačním želízkem nakrouť nahoru nos a fousky...

Zdroj: Camille Laurens - Láska, román

Pozn.: V české verzi textu můžeme vidět apelizaci vlastního jména Don Juan.

Shrnující tabulka = Ukazovací determinant

Český respondent	Počet výskytů (125x)
Ten	61x
Ø	34x
Tenhle	20x
Onen	6x
Tento	3x
Dotyčný	1x

Závěr: Nejčastějším českým respondentem bylo ukazovací zájmeno *ten*, jak ukazuje tabulka výše. U zvolacích vět, kromě příkladu 1, bylo českým respondentem pokaždé ukazovací zájmeno. Ukazovací determinant může být použit i pro vyjádření metonymie či metafory.

7.5. Vlastní jméno a přivlastňovací determinant

Český respondent: přivlastňovací zájmeno, Ø, zdrobnělina, neurčité zájmeno, záporné zájmeno, ten + přivlastňovací zájmeno

Celkový výskyt: 210x

Nejprve si představíme možné české respondenty pro determinanty, které předchází křestní jméno. Následně si uvedeme příklady, které mohou být interpretovány jako metafora či metonymie.

Vyjádření blízkého vztahu k referentu a možné české respondenty

1. osoba = český respondent = můj, náš, Ø, zdrobnělina, přídavné jméno, zájmeno, podstatné jméno

mon / notre = můj, náš (52 x)

Příklad:

Tout d'abord, je ne le crois pas, parce que je sais que **notre André** est un grand timide.

Nejdřív jsem tomu nevěřil, protože **náš André** byl velký stydlín.

Zdroj: Winckler Martin - Tři lékaři

Příklad:

Ma Thérèse à la roideur si fragile !

Moje Tereza, tak křehce upjatá!

Zdroj: Pennac Daniel - Vášně podle Terezy

mon / notre = Ø (52x)

příklad:

...après j'avais plus que cette rage de venger **mon Nino** qui me tenait debout.

Potom už mě držel při životě jen vztek a chuť **Nina** pomstít.

Zdroj: Japrisot Sébastien – Příliš dlouhé zásnuby

mon / notre = zdrobnělina (11x)

Příklad:

T'as raison, **mon Glaude** !

Máš pravdu, **Glódíku!**

Zdroj: Fallet René - Zelňačka

Příklad:

Ah, ne t'en va pas, **mon Danny** !

Ach **Danielku**, nevodjížděj?

Zdroj: Škvorecký Josef – Tankový Prapor

mon / notre = přídavné jméno (4x)

Příklad:

C'est foutu, **mon Cicisse** .

Sme nahraný, **milej Cicissi**.

Zdroj: Fallet René - Zelňačka

mon / notre = zájmeno (2x)

Příklad:

...qu'elle leur demandait **son Hérold** ! qu'il lui avait dit qu'il serait là ! bien promis !

...a ona jim tu vykládá o **nějakým Heroldovi!** a že jí slíbil, že tady bude moct zůstat! Takhle jí to slíbil!

Zdroj: Celine F. Louis - Od zámku k zámku

Pozn.: Překladatel v české verzi upřednostnil zájmeno neurčité.

mon / notre = podstatné jméno (1x)

Příklad:

Mon Tristan n'en pouvait plus de saliver hier devant son micro, et il attendait avec une impatience frénétique le moment de mettre les talons dans l'estomac !

Miláček Tristan včera před mikrofonom slintal jedna radost a byl celý divý, jak se těšil, až dostane žaludek vzhůru nohama."

Zdroj: Tournier Michel - Tetřev hlušec

<p>2. osoba – český respondent = tvůj / váš, ten tvůj / ten váš, Ø, žádný</p>
--

ton / votre = tvůj / váš (21x)

Příklad:

Ta Lakmé qui a toujours prétendu que les noms n'avaient pas d'importance... Sans blague ! Puisque son nom de jeune fille, c'est Stern !

Tvá Lakmé vždycky tvrdila, že na jménech nezáleží... ovšem, když se za svobodna jmenovala Sternová.

Zdroj: Fuks Ladislav - Spalovač Mrtvol

ton / votre = Ø (5x)

Příklad:

J'ai compris que vous m'aviez fait appeler, non pour vous protéger contre **votre Albert**, mais pour protéger Albert lui-même...

Pochopil jsem, že jste mě povolala, nikoli abych chránil vás před Albertem, ale abych chránil Alberta...

Zdroj: Simenon Georges - Maigretův omyl a další příběhy

ton / votre = ten tvůj / ten váš (4x)

Příklad:

Excusez encore, a demandé la pleureuse en noir de l'autre bord, mais **votre Bohumil Procházka**, c'était un homme convenable, maintenant qu'on a tellement gémi sur son compte ?

„A prosíme vás,“ ptala se ta cizí černá plačka dál, „byl **ten váš Bohumil Procházka** alespoň slušný člověk, když už jsme pro něj tak naříkaly?“

Zdroj: Třešňák Vlastimil – U jídla se nemluví

Příklad:

Il était lettré **votre François**, qui parlait avec les oies ? Tu as blasphémé !

A co byl **ten váš František**, který si povídal s husami? " "Rouháš se!"

Zdroj: Umberto Eco - Jméno růže

ton / votre = žádný (1x)

Příklad:

Qu'est -ce que tu me chantes avec **ta Claudine**?

Příklad: Já nejsem **žádná Claudina**!

Zdroj: Bulgakov M. A. - Mistr a Marketka

3. **osoba** – český respondent = jeho / jejich, Ø, zájmeno, ten tvůj / ten jejich, opisný překlad

son / leur = jeho / jejich (29x)

Příklad:

En fait, **leur Thomas**, bien enroulé dans plein de couvertures, dormait là, dans un fauteuil...

Opravdu , **jeich Tomasz** zabalený do dek spal tamhle v jednom křesle...

Zdroj: Céline Louis Ferdinand- Sever

son / leur = Ø (27x)

Příklad:

Elle avait repris du poids et des couleurs, j'étais bien contente, surtout qu'elle ne voulait plus parler de **son Nino**.

Přibrala a do obličeje se jí vrátila barva, měla jsem z ní radost, obzvlášť proto, že už nechtěla mluvit o **Ninovi**.

Zdroj: Japrisot Sébastien – Příliš dlouhé zásnuby

son / leur = ten jeho / ten jejich (2x)

Příklad:

Et **son Alex**, carabin, bon, ça colle.

A **ten její** Alex je medik, no, to sedí.

Zdroj: Topol Jáchym – Chladnou zemí

son / leur = zájmeno (2x)

Příklad:

Est-ce qu'il la connaissait, lui, cette Armande amoureuse de **son Gérard** ?

Copak ji zná, tu Armandu zamilovanou do **nějakého Gérarda**?

Zdroj: Simenon Georges - Maigretův omyl a další příběhy

- Nyní si uvedeme příklady s metaforou a metonymií. Dále se zaměříme na výpovědi, které vyjadřují opovření. Výskyty s příjmení uvádíme pouze pro zajímavost a nebyly zahrnuty do předchozího vzorku výskytů.

Metafora

Počet výskytů = 2x

Příklad:

Non, non, c'est parce qu'il lui avait **fait son Dickens**, là... Elle allait quand même pas tomber dans le panneau...

Ne, to nic... to je proto, že jí **vyprávěl ty dojímavé příběhy z mládí**... Nic jiného to nebylo...

Zdroj: Gavalda Anna - Prostě spolu

Pozn.: Překladatel zvolil v české verzi opisný překlad.

Příklad:

Celle-ci, c'est un présent du ciel ! L'égérie de la révolution ! **Notre Jeanne d'Arc !**

Ta žena je hotový dar z nebes! Inspirátorský duch revoluce! **Naše Johanka z Arcu!**...

Zdroj: Merle Robert - Malevil

Metonymie

počet výskytů: 2x

Příklad:

Au programme il y avait **leur Mozart chéri**: des pianos divers.

Na programu měli **svého obdivovaného Mozarta**: všelijaké klavíry.

Zdroj: Vaculik Ludvík – Český snář

Příklad:

Esther passait dire bonsoir à tout le monde avant de rentrer dans sa chambre lire **ses Tintin**.

Esther se před spaním s každým rozloučila a odešla si do pokojíčku číst **Tintina**.

Zdroj: Houellebecq Michel - Možnost ostrova

Vyjádření opovžení

Český respondent = ten tvůj

Počet výskytů: 5x

Příklad:

Mais on s'en fout, de **ton** Guy Mollet et de sa guerre d'Algérie ! Y a vingt ans que ça s'est passé, tout ça !

Ať nám vlezou na záda, celý **ten tvůj** Guy Mollet i s jeho alžírskou vládou! Historie stará dvacet let!

Zdroj: Merle Robert – Malevil

Příklad:

Et **son** Alex, carabin, bon, ça colle.

A **ten její** Alex je medik, no, to sedí.

Zdroj: Topol Jáchym – Chladnou zemí

Pozn.: V českém jazyce můžeme opovrzení zdůraznit kombinací ukazovacího zájmena a zájmena přivlastňovacího.

Shrnující tabulka = Přivlastňovací determinant

Český respondent	Počet výskytů (210x)
Přivlastňovací zájmeno	102
Ø	84
Zdrobnělina	11
Ten + přivlastňovací zájmeno	6
Neurčité zájmeno	4
Záporné zájmeno	1
Přídavné jméno	1
Podstatné jméno	1

Závěr: U vlastního jména, které je doprovázeno přivlastňovacím determinantem, se můžeme setkat s metaforou a metonymií. Pomocí determinantu můžeme vyjádřit i pocit opovržení. Nejčastějším českým respondentem bylo přivlastňovací zájmeno.

7.6. Vlastní jméno a ostatní neurčité determinanty

Z důvodu malého množství výskytů neurčitých determinantů u křestního jména si opět uvedeme i příklady s dalšími typy antroponym.

a) záporné determinanty

Aucun

Český respondent: žádný

Celkový výskyt: 5x

Příklad:

Aucune Agnès, aucun Paul n'a été planifié dans l'ordinateur, mais juste un prototype: l'être humain...

V computeru nebyla naplánována **žádná Agnes a žádný Paul**, nýbrž jen prototyp člověka,...

Zdroj: Kundera - Nesmrtelnost

Pozn.: Bez úplného kontextu je těžké určit, o jaký typ interpretace by mohlo jít, lze však uvažovat o interpretaci pojmenovací.

Příklad:

Je ne connais **aucun Simecka** par ici, disait-il, alors on va essayer de le trouver. Attendez une minute.

"**Žádného Šimečku** neznám," řekl, "ale zkusíme ho tedy najít, počkejte chvíli."

Zdroj: Vaculík Ludvík – Český snář

Pozn.: V tomhle případě se jedná o pojmenovací interpretaci, jelikož neznáme referent.

Následující dva příklady můžeme pokládat za metaforickou interpretaci:

Příklad:

Mais ils n'ont **aucun Juan** Filloy comme chez nous pour leur écrire une Caterva

Ale nemají **žádného Juana Filloye**, aby jim napsal Tlupu.

Zdroj: Cortázar Julio - Nebe peklo ráj

Příklad:

Tout l'édifice moral de notre époque repose sur le onzième commandement, et le journaliste a bien compris que c'était à lui d'en assurer la gestion; ainsi le veut une

secrète ordonnance de l'Histoire, qui confère aujourd'hui au journaliste un pouvoir dont aucun Hemingway, **aucun Orwell** n'a jusqu'ici osé rêver.

Celá morální stavba naší doby spočívá na jedenáctém přikázání a žurnalista pochopil, že díky tajnému usnesení dějin se má stát jeho správcem, čímž získá moc, o níž se dosud **žádnému Hemingwayovi** nebo **Orwellovi** nesnilo.

Zdroj: Kundera Milan – Nesmrtelnost

Nul

Český respondent: žádný

Celkový výskyt: 2x

Příklad:

Alors, pourquoi écrivain? s'interroge-t-il tout au long du livre, lui qui ne se découvre **nul Bergotte** dans sa «Loire-Inférieure», sinon Honoré Honorât, historien local.

Proč tedy spisovatel? Tak se Rouaud ptá v průběhu celé knihy, nenachází ale na své "Dolní Loire" **žádného Bergotta**, ale Honoré Honorata, regionálního dějepisce.

Zdroj: Viart Dominique; Vercier Bruno – Současná francouzská literatura

Pozn.: V tomhle případě se může jednat o metaforickou interpretaci.

Příklad:

On se rendit, bien entendu, rue Sadovaïa, où l'on visita l'appartement 50. Mais on n'y trouva nul Koroviev, et personne dans l'immeuble n'avait vu ni ne connaissait Koroviev.

Přirozeně, hned zajeli do Sadové a prozkoumali byt č. 50. Ale **žádného Korovjeva** tam nenašli a nikdo v domě ho neviděl ani neznal.

Zdroj: Bulgakov, Michail - Mistr a Markétka

Pozn.: Z kontextu můžeme usoudit, že kromě jména neznáme žádnou jeho bližší charakteristiku. Referent je tudíž neznámý a my můžeme uvažovat o interpretaci pojmenovací.

Závěr: Jedná se opět o příklady, u kterých lze o typu interpretace polemizovat, jelikož bez úplné znalosti kontextu nelze interpretaci přesně určit.

Pas un

Celkový výskyt: 3x

Český respondent: Ø, žádný

Příklad:

Tu n' es même **pas un Marco Polo** de poche !

Nejsi **Marco Polo** ani v kapesním vydání!

Zdroj: Depestre René - Chvalozpěv na ženu – zahradu

Příklad:

Cet homme qui n'était certes pas **un Apollon**, mais qui possédait le charme de la richesse et de la notoriété, devait avoir eu maintes fois l' occasion d' introduire une nouvelle femme dans son existence.

Tento pravda **žádný krasavec**, ale bohatý podnikatel a historická osobnost, mohl jistě už nesčíslněkrát uvést do svého života novou ženu.

Zdroj: Kohout Pavel – Katyně

Pozn.: V českém originále nacházíme apelativum, nejedná se o metaforu, ale o pouhý popis vzhledu. Překladatel upřednostnil ve francouzském jazyce metaforu: *un Apollon* neboli bůh slunce a krásy.

Závěr: V korpusu jsme našli pouze příklady, u kterých se jednalo o metaforickou interpretaci.

b) Tázací determinanty

Český respondent: který, jaký

Celkový výskyt: 8x

Příklad:

Mais **quelle Marie** observait - il dans la pénombre de leur chambre: l'épouse?

Ale **jakou Marii** si to prohlížel v přítmí jejich pokoje? Manželku?

Zdroj: Assouline Pierre- Dvojí život

Pozn.: Tázající předpokládá existenci více referentů se stejným jménem a pomocí tázacího determinantu žádá o identifikaci jedince.

c) Číselný determinant

Český respondent: číslovka

Celkový výskyt: 13x

Metafora (8x)

Příklad:

...si vous en entendez et si vos péchés sont grands , ne proviennent pas de votre lit, mais de vous-même, de votre conscience. Vous pouvez faire coucher Gertrude à côté de vous, même **cent Gertrude** et tout un bataillon d'infanterie, vous continuerez à les entendre... Vous les entendriez même si vous étiez sourde.

Slyšíte – li nějaké hlasy a jsou – li vaše hříchy tak těžké, pak se neozývají za postelí, nýbrž ve vás, ve vašem svědomí... A pak si můžete k sobě na noc brát Gertrudes a třeba **sto Gertrudes** a celý prapor pěchoty, a přesto je budete pořád slyšet... I kdybyste byla hluchá, slyšela byste je...

Zdroj: Queirós, José Maria Eça de – Zločin pátera Amara

Pozn.: Jedná se o typologické zobecnění. Všechny sto Gertrudes mají vlastnosti původního referentu.

Metonymie (1x)

Příklad:

...dix pulls en cachemire dix-huit fils Tsé par Huseyn Chalayan et **dix Lucien** Pellat-Finet

...deset kašmírových svetrů od Huseyna Chalayana a **deset od Luciena** Pellat – Fineta

Zdroj: Beigbeder Frédéric – 99 franků

Pojmenovací interpretace: (4x)

Příklad:

À côté de František Novák, Anežka Nerudná et Josef Sládek, il y avait **deux Bohumil Procházka**.

A tam, vedle Františka Nováka, Anežky Spurné a Josefa Sládka, byli **dva Bohumilové Procházkové**.

Zdroj: Třešňák Vlastimil – U jídla se nemluví

Závěr: Číselný determinant patří mezi neurčité determinanty, protože neidentifikuje referent, určuje pouze přesný počet. U číselného determinantu se můžeme setkat s pojmenovací i metaforickou interpretací.

d) Determinanty tzv. neurčité

Plusieurs

Český respondent: několik, celá řada Celkový výskyt: 2x
--

Příklad:

Ainsi , je vois **plusieurs Judith** de chair et d'os, mais approximatives, se dresser:...

A tak přede mnou vystává **několik Judit** z masa a kostí, ale jen přibližných:...

Zdroj: Leiris M. – Věk dospělosti

Příklad:

Il n'y eut pas jusqu'à José Arcadio le Second, pourtant si farouche, qui ne leur proposât tout un après-midi de combats coqs, lequel faillit connaître une issue tragique, **plusieurs Aureliano** s'y entendant si bien en arbitrage de combats de coqs qu'ils découvrirent du premier coup d'oeil les subterfuges du père Antonio Isabel.

Dokonce i uzavřený José Arcadio Segundo pro ně uspořádal kohoutí zápasy, které však málem skončily tragicky, poněvadž **celá řada Aurelianů** se natolik vyznala ve fintách kohoutích zápasíšť, že na první pohled prohlédli triky otce Antonia Isabela.

Zdroj: Márquez G. J. G. – Sto roků samoty

Pozn.: Jeden z hlavní hrdinů knihy se jmenuje Aureliáno Buendía, který má sedmnáct synů jménem Aureliáno.

Závěr: Vyjadřujeme neurčité množství osob, které mají stejné charakteristické rysy. Jsou si podobné vzhledem či dovednostmi, a chceme je tímto začlenit do jedné skupiny. V první větě se může jednat o metaforickou interpretaci a ve druhé o interpretaci pojmenovací.

Chaque

Český respondent: několik, celá řada Celkový výskyt: 1x
--

Metafora:

Příklad:

D'autre part, pour **chaque Rembrandt** il y a cent peintres tout court, de sorte que la peinture est parfaitement saine et sauve.

Navíc na každého Rembrandta připadá stovka malířů docela obyčejných, takže malířství je úplně mimo nebezpečí.

Zdroj: Cortázar Julio – Nebe, peklo, ráj

Závěr: Jedná se o typologické zobecnění. Předpokládáme existenci více referentů, které mají stejné vlastnosti jako původní referent.

Tout

Český respondent: Ø, celý Celkový výskyt: 13x
--

Metonymie

Český respondent: celý (9x)

Příklad:

...pour cela il faut avoir lu **tout Platon**, plusieurs Pères de l'Eglise , les classiques sans en oublier un seul et savoir par ailleurs tout ce qu'il faut savoir de tout ce qui est connaissable.

... k tomu totiž musí přečíst **celého Platóna**, pár církevních Otců a všechny klasiky, ani jednoho nevynechat, a navíc vědět všechno, co se sluší vědět o všem poznatelném.

Zdroj: Cortázar J. – Nebe, peklo, ráj

Příklad:

« Vite », m'exhortait encore Guillaume, sinon l'autre avale **tout Aristote** ! — Et il meurt ! m'écriai-je angoissé, le rejoignant et me 79ost79e à la recherche avec lui. Peu me chaut s'il meurt, le maudit ! criait Guillaume.

„Honem!“ znova mne pobídl Vilém, „jinak spolyká **celého Aristotela.**“ „A umře!“ zvolal jsem úzkostně. Dorazil jsem k Vilémovi a začali jsme společně hledat Jorga. „Na tom nesejde, jestli ten bídák umře!“ volal Vilém...

Zdroj: Umberto Eco – Jméno růže

Český respondent= Ø (4x)

Příklad:

Il est un airpour qui je donnerais. **Tout Rossini, tout Mozart et tout Weber...**

Je jeden nářev, za který bych dal **Rossiniho i Mozarta i Webra,**...

Zdroj: Makine Andrei – Francouzský testament

Závěr: Všechny výskyty nominální skupiny tout + VJ byly ve funkci metonymie. Nejčastějším českým respondentem bylo přídavné jméno celý.

Tel

Český respondent: jako, takový, jako například

Celkový výskyt: 19x

Exemplární interpretace:

počet výskytů: 11x

Příklad:

...les actrices éminemment inaccessibles, **telle Sarah** Bernhardt qui fut pendant un certain temps l'un des thèmes favoris de mes délectations moroses...

...herečky naprosto nedostupné, **jako Sarah Bernhardtová**, která byla nějakou dobu oblíbeným námětem pro mé hříšné myšlenky...

Zdroj: Leiris Michel – Věk dospělosti

Příklad:

Saint-John Perse appartient à cette famille d'écrivains-diplomates, **tels Claudel** ou **Giraudoux**, qui me dégoûte comme la gale.

Saint-John Perse se řadí do oné skupiny spisovatelů-diplomatů, **jako jsou například Claudel nebo Giradoux**, kteří jsou mi z duše odporní.

Zdroj: Binet Laurent – HHhH

Metafora:

Počet výskytů: 8x

Příklad:

Chaque fois il admirait la vélocité de cet ailier capable de s' échapper vers les buts **tel Achille aux pieds légers**.

Vždycky žasl, jak je tohle ragbyové křídlo hbité a jak dokáže běžet k cíli **jako lehkonohý Achilles**.

Zdroj: Laurens Camille – Láska Román

Příklad:

Il y tient table ouverte dans la vaste salle à manger, **tel Arthur**, au milieu de ses douze plus courageux Obergruppenführer («généraux SS»), devant treize plateaux d'argent posés sur la table en chêne massif.

Ve zdejší prostorné jídelně sedával **jako král Artuš** u kulatého stolu ve společnosti svých 12 nejstatečnějších obergruppenführerů („generálů SS“)...

Zdroj: Valode Philippe – Hitler a tajné společnosti

Závěr: Determinantu *tel* odpovídá v češtině spojka jako nebo slovní spojení jako například, čímž se také zdůrazňuje i typ interpretace.

Un certain

Český respondent: jistý, Ø, jakýsi, nějaký

Celkový výskyt: 15x

Příklad:

Il est temps de dire ici quel revirement de l'opinion s'était produit dans le Royaume-Uni, quand on apprit l'arrestation du vrai voleur de la Banque **un certain James Strand** - qui avait eu lieu le 17 décembre, à Edimbourg.

Je na čase, abychom zde pověděli, jaký obrat nastal ve veřejném mínění Spojeného království, když vešla ve známost zpráva o zatčení pravého zloděje z Anglické banky - **jistého Jamese Stranda** -, k němuž došlo 17. prosince v Edinburghu.

Zdroj: Verne Jules – Cesta kolem světa za osmdesát dní

Příklad:

Elle avait rencontré **une certaine Denise**, une blonde au visage un peu asiatique, qui travaillait elle aussi dans la couture.

Setkala se tam s **jakousi Denisou**, blondýnkou, v jejíž rysech bylo cosi asijského a jež rovněž pracovala v módním odívání.

Zdroj: Modiano Patrick - Ulice Temných krámků

Shrnující tabulka = Un certain

Český respondent	Počet výskytů (15x)
jistý	12x
Ø	4x
jakýsi	1x
nějaký	1x

Závěr: Jedná se o typickou pojmenovací interpretaci. Nejčastějším českým respondentem bylo přídavné jméno *jistý*. V korpusu jsme našli i další povolené kombinace determinantů, ale nakonec jsme je do naší analýzy nezahrnuli.

Závěr

V bakalářské práci jsme si kladli za cíl zdůvodnit, proč vlastní jména, která se obecně definují jako jména s funkcí samoaktualizace, jsou v určitých typech výpovědí doprovázena determinantem. Jedná se například o křestní jména nebo příjmení, u kterých výskyt determinantů analyzujeme. Dále nás zajímaly možné české respondenty determinantů, které jsme dohledali v Českém národním korpusu.

V teoretické části jsme obecně představili determinanty, jejich dělení, syntaktické vlastnosti, specifické a generické užití. Tento obecný přehled měl podat shrnutí základní úlohy determinantů ve francouzském jazyce.

V další části jsme se zaměřili nejprve na podstatné jméno. Uvedli jsme si klasické dělení, pojem nominální skupina s obecným a vlastním jménem i syntaktické pozice této skupiny.

Na dalších stránkách jsme se věnovali výhradně vlastnímu jménu. U proprií nás zajímaly morfologické vlastnosti a jejich rozdílná dělení. Podařila se nám potvrdit teorie, že mezi vlastním a obecným jménem není ostrá dělicí čára, a proto také může docházet k apelativizaci nebo proprializaci. Povrchově jsme také popsali problematiku sémantiky vlastního jména, kterou se zabývají nejen lingvisté, ale velký podíl na výkladu mají rovněž logikové a filozofové. Vlastní jména jsou znaky, které nedesignují skrze obecné. Pokud si představíme sémiotický trojúhelník, tak by u vlastního jména chyběl jeho vrchol.

Pátá kapitola byla pro nás stěžejní, protože pojednávala o determinaci vlastního jména. Ke každému typu determinantu jsme přistupovali jednotlivě a snažili jsme se vysvětlit jeho výskyt pomocí interpretace.

V poslední kapitole části teoretické jsme porovnávali vždy stejnou větu s vlastním jménem ve francouzštině a v češtině. Uváděli jsme si jazykové prostředky, které může čeština v dané větě použít, a jaké možnosti determinace má poté francouzština.

Pro zpracování praktické části jsme použili korpus InterCorp, ve kterém jsme pomocí dotazů našli všechny typy determinovaných vlastních jmen. Z tohoto množství výskytů jsme následně vybrali křestní jména nebo u některých determinantů i příjmení či jiné druhy antroponym. Jak již bylo zmíněno v úvodu praktické části, nezabývali jsme se překladem determinantů z francouzských literárních textů. Čerpali jsme jak ze zahraničních, tak původem českých textů. Tento postup nám umožnil najít více výskytů jednotlivých nominálních skupin s vlastním jménem.

Člen určitý

Vlastní jméno s členem určitým jsme našli v korpusu celkem 131krát, počet však nezahrnuje použití členu u lidového jazyka, kde byl celkový výskyt opravdu vysoký.

Rozšířená nominální skupina měla nejčastější výskyt u interpretace identifikační (44krát). Pro determinant se v českém textu většinou nenašel žádný respondent, ale u několika příkladů se vyskytlo ukazovací zájmeno. Rozšířenou nominální skupinu tvořilo nejčastěji determinované vlastní jméno se jménem přídavným (18krát) nebo s předložkovým syntagmatem (15krát).

Častější výskyt metafor měla rozšířená nominální skupina (12krát) než skupina minimální (4krát). V českém jazyce převládal u obou nominálních skupin kontext bez respondentu. Rozšířená nominální skupina měla 7 výskytů s předložkovým syntagmatem a 5 výskytů s přídavným jménem.

Mezi analyzovanými jmény jsme nenašli žádný výskyt členu určitého s pojmenovací interpretací.

U minimální nominální skupiny jsme se kromě metafory setkali s použitím členu pro vyjádření opovržení, u slavné osobnosti a italských umělců nebo u lidového jazyka. V českém jazyce nebyl v těchto případech člen určitý zohledněn, výjimku však tvoří vyjádření opovržení, kde se lze v českém textu setkat s dysfemismy nebo se zájmenem ukazovacím či tázacím (*ten, jakýpak*).

Zajímavé bylo zjištění, že se člen použil i u vlastního jména, kde se však nejednalo o lidový jazyk. V tomhle případě můžeme uvažovat o zdůraznění referentu. Místo členu určitého bychom mohli použít i ukazovací determinant. V případě úplného vynechání determinantu by k záměně referentu nedošlo.

Generické použití členu jsme našli v korpusu 17krát. Jednalo se vždy o člen určitý v množném čísle, a to převážně u metaforické interpretace bez českého respondentu.

Člen neurčitý

Vlastní jména s členem neurčitým jsme našli v korpusu celkem 142krát. Minimální nominální skupina měla 69 výskytů a rozšířená 73 výskytů.

Pojmenovací interpretace:

Vyšší počet výskytů měla minimální nominální skupina (17 výskytů) než skupina rozšířená (13 výskytů), jejíž součástí bylo buď přídavné jméno (6krát), nebo

vztažná věta (5krát). Český respondent pro tyto nominální skupiny představovalo nejčastěji neurčité zájmeno *nějaký*.

Exemplární interpretace:

U exemplární interpretace jsme našli nejpočetnější výskyt minimální nominální skupiny (31krát). Žádný český respondent se v českém textu nevyskytoval, až na výjimku 6 případů, u kterých jsme se setkali se zájmenem *takový* a *žádný*.

Vlastní jméno jako obraz v diskurzu:

Neurčitý člen, který tvořil obraz vlastního jména v diskurzu, měl v korpusu 39 výskytů, což byl zároveň pro rozšířenou nominální skupinu výskyt nejčastější.

Co se týká otázky response, tak žádný český respondent se v českém textu nevyskytoval. U rozšířené nominální skupiny převládalo přídavné jméno (34krát).

Metaforická a metonymická interpretace:

Český kontext opět nenabídl pro neurčitý člen žádný respondent (kromě několika výjimek). Jelikož byl výskyt metafor častější u rozšířené nominální skupiny, povedlo se nám potvrdit teorii z díla *Grammaire du nom propre*. Rozšířená nominální skupina měla u sebe nejčastěji přídavné jméno. Celkový výskyt metafor (35krát) byl také vyšší než u nominální skupiny s členem určitým (16krát). Důvodem je hlavně skutečnost, že nominální skupina s členem určitým nemůže být podle teorie rozšířena o vztažnou větu. Metonymie byla v korpusu nalezena celkem 7krát, ve většině případů se v české větě metonymie nenacházela.

Člen dělivý

Člen dělivý, jehož výskyt byl v korpusu 39krát, vyjadřoval metonymii. Výskyt křestního jména měl však nízkou frekvenci (4krát), proto jsme se zde poprvé zaměřili i na analyzování příjmení. Nepodařilo se nám však najít žádný výskyt metonymie u vlastního jména ženského rodu, kde bychom jinak bývali mohli prokázat neutralizaci členu dělivého. Podle četnosti výskytu můžeme konstatovat, že výskyt metonymie bude častější u příjmení než u křestního jména.

Ukazovací determinanty

Ukazovací determinant s převládajícím českým respondentem ve tvaru ukazovacího zájmena *ten* (61krát) jsme našli v korpusu celkem 125krát. Pomocí ukazovacího determinantu lze vyjádřit jak metaforu, tak i metonymii.

Přivlastňovací determinanty

Přivlastňovací determinant (215 výskytů) byl ve většině případů použit pro vyjádření blízkého vztahu k referentu. Pokud se nacházel přivlastňovací determinant ve větě vyjadřující negativní postoj, odpovídal determinantu v českém jazyce respondent *ten tvůj X*.

U přivlastňovacího determinantu se opět můžeme setkat s metaforickou interpretací nebo metonymií. Českým respondentem bylo převážně přivlastňovací zájmeno (102krát), nebo byl český kontext bez respondenta (84krát). U jedenácti případů se v české větě nacházela i zdobnělina.

Neurčité determinanty

U neurčitých determinantů jsme vybrali pouze základní zástupce, jejichž výskyt nebyl četný, proto jsme opět zahrnuli i výskyt příjmení.

- **Záporné determinanty**

Záporné determinanty jsme našli 10krát. Determinant *aucun* se pojil s metaforickou i pojmenovací interpretací. Determinant *nul* se vyskytl v korpusu pouze 2krát, determinant *pas un* 3krát, a to pokaždé u metafory. O typu interpretace bychom mohli u některých příkladů se zápornými determinanty polemizovat, velmi poté záleží na pragmatickém použití.

- **Tázací a číselné determinanty**

Tázací determinant měl pouhých 8 výskytů a českým respondentem bylo pokaždé tázací zájmeno. Další byl na řadě determinant číselný (13 výskytů) s metaforickou, pojmenovací a metonymickou interpretací.

- **Determinanty tzv. neurčité**

Determinant *plusieurs a chaque* se může nacházet u různých typů interpretací. V naší rešerši jsme našli pouze několik příkladů, ale hlavním smyslem těchto determinantů je vytvořit skupinu osob, které spojuje stejné jméno, vlastnosti či dovednosti. U determinantu *chaque* se nacházela metaforická interpretace a u determinantu *plusieurs* nelze s plnou jistotou typ interpretace určit, pokud nám kontext není zcela znám. Žádný výskyt nebyl nalezen s determinantem *quelque(s)*.

Determinant *tout* se nacházel v korpusu 13krát a nejčastěji mu odpovídal český respondent *celý*. Jednalo se pokaždé o metonymii. Metonymie tedy není určena pouze

dělivému členu, ale lze se s ní setkat i u dalších neurčitých, přivlastňovacích či ukazovacích determinantů.

Determinant *tel* měl 19 výskytů. Jednalo se buď o exemplární interpretaci, nebo o interpretaci metaforickou. Typickým českým respondentem byla spojka *jako*.

Determinant *certain* s neurčitým členem (15 výskytů) je typický pro pojmenovací interpretaci. Nejčastější českým respondentem bylo přídavné jméno *jistý*.

Po analýze v korpusu InterCorp jsme došli k závěru, že zkoumaná vlastní jména (křestní jména a příjmení), která jsou ve slovnících uváděna bez determinantu, mohou být v určitých typech výpovědí doprovázena jakýmkoli determinanem. Interpretacemi jsme si následně zdůvodnili i důvody jejich výskytu u vlastního jména.

Pro lepší přehled si na závěr uvedeme souhrnnou tabulku, která ukazuje počet výskytů u každého typu determinantu. V tabulce je uveden pouze výskyt nominální skupiny s křestním jménem, jelikož jsme ho pokládali za hlavní předmět analýzy. Z tabulky můžeme vyčíst, že nejčastější výskyt měl determinant přivlastňovací, který tímto můžeme pokládat za nejpřirozenější determinant u těchto analyzovaných vlastních jmen.

Determinant	Počet výskytů
Určitý člen	131*
Neurčitý člen	142
Dělivý člen	4
Ukazovací determinanty	125
Přivlastňovací determinanty	<u>215</u>
Ostatní neurčité determinanty:	55
-Záporné determinanty	4
-Tázací determinanty	7
-Číselné determinanty	13
-Determinanty tzv. neurčité	31
Celkový počet	672

* výskyt bez členu u lidového jazyka

Résumé

Le mémoire intitulé *La détermination des noms propres en français contemporain* traite la problématique des noms propres qui sont généralement décrits comme les noms dépourvus de déterminants. Toutefois, ils peuvent être précédés d'un déterminant dans les énoncés particuliers. L'un des buts de ce travail est d'expliquer pourquoi les noms propres en question sont précédés d'un déterminant et l'autre but est de trouver les équivalents tchèques possibles parce que la catégorie grammaticale des déterminants n'existe pas en tchèque.

Le travail est divisé en deux parties – théorique et pratique. La partie théorique se compose de plusieurs chapitres. En premier lieu, nous abordons généralement le thème de la détermination. Ensuite, nous nous consacrons à la classification des déterminants et nous comparons leurs fonctions avec celles des adjectifs et des pronoms. En concluant ce chapitre, nous présentons brièvement les principales différences d'emploi spécifique et générique des déterminants.

Le deuxième chapitre, consacré aux substantifs, définit les noms communs et les noms propres pour les distinguer les uns des autres. Nous expliquons en même temps que les noms propres proviennent souvent des noms communs à l'origine (*Leloup*) et inversement, les noms propres peuvent devenir noms communs (*la guillotine* nommée d'après Joseph Ignace Guillotin, *la silhouette* d'après Étienne de Silhouette). Le chapitre parle, entre autres, du groupe nominal et de ses positions syntaxiques dans les énoncés.

Le chapitre suivant traite uniquement des noms propres. Nous tâchons de prouver que les classifications des noms propres ne sont pas strictement déterminées. Par conséquent, la frontière entre les noms communs et propres est vague. La dernière page de ce chapitre est consacrée à la discipline linguistique nommée l'onomastique.

La sémantique des noms propres est un sujet du troisième chapitre. Nous distinguons la référence des noms propres et celle des noms communs. La question du sens des noms propres est un problème épineux et elle est sujette à polémique depuis plusieurs siècles. Il en résulte qu'il y a des théories élaborées par les linguistes ainsi que par les

logistes et philosophes qui, eux aussi, se posent des questions concernant le sens des noms propres.

Le chapitre avant-dernier est consacré à la détermination des noms propres. À partir de maintenant, nous n'observons que les anthroponymes dont nous choisissons les prénoms ainsi que les noms de famille mais, pourvu que l'occurrence des groupes nominaux constitués d'un prénom ne suffisse pas. Pour élaborer ce chapitre, nous nous aidons de l'œuvre «*Grammaire du nom propre*» de Marie-Noëlle Gary-Prieur. Nous nous occupons des combinaisons du nom propre avec les principaux déterminants du français, ainsi que les interprétations associées à chacune de ces constructions.

Pour conclure la partie théorique, nous comparons deux mêmes énoncés en français et en tchèque. D'une part, nous suggérons un type de détermination en français et d'autre part les moyens lexicaux en tchèque. Il s'agit de nos propres hypothèses parce que nous n'avons pas trouvé la littérature sur le sujet en question.

La partie pratique a deux missions : la première explique pourquoi les noms propres que nous observons, sont précédés d'un déterminant et la deuxième cherche les équivalents tchèques des déterminants français. La source de notre recherche, ce sont des textes littéraires proposés dans le corpus InterCorp. Il faut souligner que le mémoire ne se charge pas de la traduction des déterminants du français. Nous comparons toujours deux mêmes textes provenant à l'origine non seulement de la langue française mais aussi d'autres langues. Le corpus InterCorp disponible à l'Internet nous propose leur version tchèque et française. Cette méthode nous permet d'analyser une gamme plus large des groupes nominaux.

La partie pratique est divisée selon les types de déterminants. Dans un premier temps nous analysons le groupe nominal étendu et minimal précédé avec un article défini et indéfini et après le groupe nominal avec un article partitif. Dans un second temps, nous nous consacrons aux déterminants possessifs et démonstratifs. Pour terminer, nous choisissons quelques déterminants indéfinis qui nous semblent comme les représentants typiques. Dans notre recherche, il est possible de trouver des tableaux avec des équivalents tchèques et des notes pour rendre les énoncés plus compréhensibles.

Les résultats :

Tout d'abord, nous avons trouvé tous les noms propres précédés d'un déterminant. Ensuite, il fallait sélectionner dans la liste de fréquence les prénoms et dans certains cas les noms de famille.

L'article défini

Le premier objet d'analyse a représenté le groupe nominal étendu et le groupe nominal minimal.

L'occurrence totale de l'article défini était de 131 mais la somme ne comprenait pas la langue familière. L'interprétation identifiante du groupe étendu était la plus fréquente (44 cas). Dans ce cas, nous avons trouvé les énoncés tchèques sans équivalent, exception faite de 15 cas avec un pronom démonstratif (*takový, ten, jaký*). À part l'interprétation identifiante, l'analyse a prouvé qu'il y avait aussi la possibilité d'utiliser les métaphores (17 cas – le groupe minimal y compris) dont l'occurrence n'était si fréquente que celle qui était avec l'article indéfini (35 cas). Les énoncés exprimant la métaphore étaient le plus souvent sans équivalent tchèque. L'expansion du groupe nominal sous forme de syntagme prépositionnel a été trouvée 7 fois et sous forme d'adjectif 5 fois.

Nous avons aussi trouvé des occurrences du groupe minimal nominal utilisé dans la langue populaire, imitant l'italien, exprimant le mépris, etc. Certains groupes minimaux introduits par l'article défini au pluriel étaient en emploi générique. L'emploi générique avec l'article indéfini au singulier n'a pas été trouvé.

L'article indéfini

Le corpus nous a donné 142 occurrences de l'article indéfini dont 69 cas pour le groupe minimal et 73 pour le groupe étendu. Dans les constructions associées à l'interprétation dénomminative, nous avons trouvé 17 cas pour *un GN Ø*¹¹¹ et 13 cas pour *un GN étendu*. Dans la plupart des cas, l'énoncé tchèque nous a proposé l'équivalent *nějaký*. L'occurrence la plus fréquente du nom nominal minimal était associée à l'interprétation exemplaire (31 cas). En ce qui concerne l'image discursive du groupe étendu, nous avons compté 39 cas. La métaphore était dans 35 cas (13 cas pour *Un GN Ø* et 22 cas pour *Un GN étendu*) et la métonymie dans 7 cas. Dans la

¹¹¹ L'abréviation empruntée à l'œuvre *Grammaire du nom propre* od M. - N. Gary - Prieur

majorité des cas, les textes tchèques étaient sans équivalent. L'expansion dominante du groupe nominal a été trouvée sous forme d'un adjectif.

L'article partitif

L'article partitif introduit les noms propres tout en exprimant la métonymie. Le corpus contenait plus de noms de famille (35x) que les prénoms (4x). Dans la plupart de cas, la métonymie a été aussi exprimée dans la langue tchèque.

Les déterminants démonstratifs (125 cas)

Tout d'abord, nous avons eu l'intention de nous orienter vers l'anaphore et la deixis mais le contexte n'a pas été souvent assez clair pour décider correctement donc nous avons changé d'idée et cette partie s'est focalisée sur les équivalents tchèques. Il s'agissait des pronoms démonstratifs dont le pronom *ten* était le plus souvent utilisé dans les contextes tchèques (61 cas). Les déterminants démonstratifs ont été aussi utilisés pour exprimer la métonymie et la métaphore.

Les déterminants possessifs

L'occurrence de ces déterminants était fréquente (210 cas). Les déterminants étaient aptes à introduire les groupes nominaux qui exprimaient la métaphore et la métonymie. Dans la langue tchèque, nous avons utilisé le plus souvent les pronoms possessifs (102 cas). Il y avait aussi la possibilité d'utiliser les diminutifs tchèques (11 cas).

Les autres déterminants indéfinis

À part les articles indéfinis et partitifs, il fallait se focaliser sur les autres déterminants indéfinis dont nous n'avons choisi que les représentants typiques.

En ce qui concerne les déterminants négatifs, il n'était pas toujours facile d'identifier une interprétation claire parce que le contexte ne suffisait pas.

Nous avons appris que les déterminants numériques étaient typiques pour l'interprétation métaphorique et dénomminative. Pour terminer notre recherche, les déterminants dits indéfinis représentaient le dernier groupe analysé. Ce type des déterminants était associé aux interprétations variées. *Tel* est un déterminant typique pour l'interprétation exemplaire et métaphorique, auquel correspond l'équivalent tchèque – la jonction *jako*. Le déterminant *tout* introduisant les noms propres exprime la métonymie. L'adjectif *celý* est considéré comme l'équivalent tchèque.

Nous pouvons donc constater qu'il n'existe pas seulement des constructions du nom propre avec un article partitif qui sont associées à l'interprétation métonymique mais il y a aussi des constructions avec les articles indéfinis, les déterminants démonstratifs, possessifs ainsi qu'avec le déterminant *tout*.

Conclusion :

Bien que l'occurrence des déterminants indéfinis (sauf l'article indéfini et partitif) ne soit pas fréquente, nous avons toutefois prouvé que les noms propres (généralement employés sans déterminant) pouvaient être précédés de n'importe quel déterminant. Il y avait aussi des occurrences avec les déterminants composés mais ils n'ont pas été choisis pour notre analyse.

Pour conclure cette recherche, voici le tableau suivant qui montre l'occurrence de chaque déterminant introduisant un prénom. De cette façon, nous pouvons constater que les déterminants possessifs dont l'occurrence est la plus fréquente, sont considérés comme les déterminants les plus naturels pour les noms propres analysés.

<u>Déterminants</u>	<u>Occurrence</u>
Article défini	131*
Article indéfini	142
Article partitif	4
Déterminants démonstratifs	125
Déterminants possessifs	<u>215</u>
Autres déterminants indéfinis :	55
-Déterminants négatifs	4
-Déterminants interrogatifs	7
-Déterminants numéraux	13
-Déterminants dits indéfinis	31
Au total	672

*L'occurrence ne comprend pas l'article employé dans la langue familière et populaire.

Bibliografie

- ČERMÁK, F. (2010) – *Lexikologie a sémantika*, Praha, NLN
- DUBOIR J.; LAGANE R. (1973) – *La nouvelle grammaire du français*, Paris, Larousse
- GARY - PRIEUR, M. - N. (1994) – *Grammaire du nom propre*, Paris, PUF.
- GREVISSE, M.; GOOSSE A. (2008) – *Le bon usage*, Paris, Duculot
- HENDRICH, J.; RADINA, O.; TLÁSKAL, J. (1991) – *Francouzská mluvnice*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství
- CHARAUDEAU, P. (1992) – *Grammaire du sens et de l'expression*, Hachette éducation
- CHEVALIER, J. C.; BENVENISTE, B. C.; ARRIVÉ, M.; PEYTARD, J. (1997) – *Grammaire du français contemporain*, Larousse
- KARLÍK, P.; NEKULA, M.; PLESKALOVÁ, J. (2002) – *Encyklopedický slovník češtiny*, Praha, NLN
- LEEMAN, D. (2004) – *Les déterminants du nom en français*, Paris, PUF
- MOLINO, J. (1982) – *Le Nom Propre (Le nom propre dans la langue)*, Revue trimestrielle, 16e année, n° 66, Larousse
- RADINA, O. (1987) – *Francouzština-čeština – Systémové srovnávání dvou jazyků*, Praha, SPN
- RIEGEL, M.; PELLAT, J. - Ch.; RIOUL, R. (2011) – *Grammaire méthodique du français*, Paris, PUF
- ROSAY, J. - M. (1985) – *Dictionnaire étymologique*, Belgique, Marabout, Allier
- ŠABRŠULA, J. (1986) – *Vědecká mluvnice francouzštiny*, Praha, Československá akademie věd
- ŠRÁMEK, R. (1999) – *Úvod do obecné onomastiky*, Brno, Masarykova univerzita
- WILMET, M. (1998) – *Grammaire critique du français*, Paris, Hachette

Internetové zdroje:

<https://www.czechency.org/slovník>

<https://www.korpus.cz/>

Zkratky

A = apelativum

adj. = adjektivum

čl. = člen

det. = determinant

fr. = francouzský

GN = le groupe nominal

GN étendu = le groupe étendu

GNØ = le groupe minimal

it. = italský

N = le nom

Np = le nom propre

P = proprium

podst. jméno = podstatné jméno

pozn. = poznámka

VJ = vlastní jméno